

COMPILED

३४, ६६४

१६-५-६०

ॐ ओ३म् ॐ

गुरुकुल ग्रन्थावलिः ।

धातुपाठः

अधस्तात्

तत्तद्भातूपयोगिसूत्रावल्याऽनुगृहीतो

धातुसूच्या वृंहितश्च ।

अप्रसिद्धधातुवर्णनिर्देशपुरस्सरं

संशोधितः ।

स च

जालन्धरीय

सद्धर्मप्रचारक यन्त्रालये

पं० अनन्तरामशर्मा प्रबन्धेन

मुद्रितः

सं० १९६३ वि०

प्रथमवारम्
१०००

अस्य पुनर्मुद्रणाद्यधिकारः स्वायत्तः

{ मूल्यम् ॥
डाकान्ययः ॥ }

RA440,DHA-D

34664

पुस्तक सं.		108	
५१	आयतन	१५	५१
	तिथि	25, 6, 18	१५-४-६०
मुद्रण संस्थान काँगड़ी.			

३४, ६६४

१६-५-६०

R440,DHA-D

34664

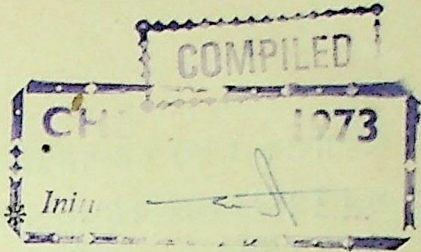
* विषयसूचोपत्रम् ॥ *

पृष्ठ से पृष्ठ तक

भ्वादयः	"	"	"	"	१	१९
अदादयः	"	"	"	"	२०	२३
जुहोत्यादयः	"	"	"	"	२४	२५
दिवादयः	"	"	"	"	२६	२८
स्वादयः	"	"	"	"	२८	२९
तुदादयः	"	"	"	"	२९	३२
रुधादयः	"	"	"	"	३२	३३
तनादयः	"	"	"	"	३३	३४
क्र्यादयः	"	"	"	"	३४	३६
चुरादयः	"	"	"	"	३६	४२
कण्ठवादयः	"	"	"	"	४२	४२

* शुद्धिपत्रम् *

अंशु०	शु०	पू०	पं०
१ लाक्षि	लाछि	६	१३
२ णस	णिश	१३	६
३ पुञ्	पूञ्	३५	१
४ लुञ्	लूञ्	३५	१

* ओ३म् *

अथ पाणिनिऋतधातुपाठाऽऽरम्भः ॥

(१) भू, सत्तायाम् । उदात्तः परस्मैभावः ॥

[१] लटि-भूवादयो धातवः । १ । ३ । १ । धातोः । ३ । १ । ९१ ।
वर्तमाने लट् । ३ । २ । १२३ । लः कर्मणि च भावे चाकर्मकेभ्यः । ३ । ४ । ६९ ।
लस्य । ३ । ४ । ७७ । तिससृजिसिष्यस्थामिवस्मस्तातांज्ञासाथांध्वमिद्वहिमहिङ् ।
३ । ४ । ७८ । लः परस्मैपदम् । १ । ४ । ९९ । तडानावात्मनेपदम् । १ । ४ ।
१०० । शेषात्कर्त्तरि परस्मैपदम् । १ । ३ । ७८ । तिङ्स्त्रीणि त्रीणि प्रथममध्यमो-
त्तमाः । १ । ४ । १०१ । तान्येकवचनद्विवचनबहुवचनान्येकशः । १ । ४ । १०२ ।
युष्मद्युपपदे समानाधिकरणे स्थानिन्यपि मध्यमः । १ । ४ । १०५ । अस्मद्युत्तमः ।
१ । ४ । १०७ । शेषे प्रथमः । १ । ४ । १०८ । द्व्येकयोर्द्विवचनैकवचने । १ ।
४ । २२ । बहुषु बहुवचनम् । १ । ४ । २१ । तिङ्शित्सार्वधातुकम् । ३ । ४ । १३ ।
कर्त्तरि शप् । ३ । १ । ६८ । हलन्त्यम् । १ । ३ । ३ । लशक्वतद्धिते । १ । ३ ।
८ । तस्य लोपः । १ । ३ । ९ । यस्मात्प्रत्ययविधिस्तदादिप्रत्ययेऽङ्गम् । १ । ४ ।
१३ । सार्वधातुकार्धधातुकयोः । ७ । ३ । ८४ । एचोऽयवायावः । ६ । १ । ७८ ।
विभक्तिश्च । १ । ४ । १०४ । न विभक्तौ तुस्माः । १ । ३ । ४ । सुप्तिङन्तं
पदम् । १ । ४ । १४ । सप्तशुषोरुः । ८ । २ । ६६ । उपदेशेऽजनुनासिक इत् । १ ।
३ । २ । विरामोऽवसानम् । १ । ४ । ११० । खरवसानयोर्विसर्जनीयः । ८ ।
३ । १५ । शोऽन्तः । ७ । १ । ३ । अतो गुणे । ६ । १ । ९७ । अतो दीर्घो-
यञि । ७ । ३ । १०१ । लिटि-परोक्षे लिट् । ३ । २ । ११५ । लिट् च । ३ ।
४ । ११५ । परस्मैपदानां णलतुसुस्थल्युसणल्वमाः । ३ । ४ । ८२ । चुटू । १ । ३ ।
७ । भुवो वुग्लुङ्लिटोः । ६ । ४ । ८८ । एकाचोद्वेप्रथमस्य । ६ । १ । १ । अजा-

(१) आत्मधारणानुकूलो व्यापारः सत्ता । फलव्यापारश्चेत्युभयं धात्वर्थ इति सर्वत्र बोध्यम् ।

देर्द्वितीयस्य । ६ । १ । २ । लिटिधातोरनभ्यासस्य । ६ । १ । ८ । पूर्वोऽभ्यासः ।
 ६ । १ । ४ । हलादिशेषः । ७ । ४ । ६० । ह्रस्वः । ७ । ४ । ५६ । भवतेरः ।
 ७ । ४ । ७३ । अभ्यासे चर्च । ८ । ४ । ५४ । वा०-वुग्गुटावुवङ्यणोः सिद्धौ
 चक्तव्यौ । ६ । ४ । २२ । आर्द्धधातुकस्येड्वल्लदेः । ७ । २ । ३५ । लुटि-अन-
 द्यतनेलुट् । ३ । ३ । १५ । स्यतासी ललुट्येः । ३ । १ । ३३ । आर्द्धधातुकं शेषः ।
 ३ । ४ । ११४ । लुटः प्रथमस्य डारौरसः । २ । ४ । ८५ । टेः । ६ । ४ ।
 १४३ । दीधीवेवीयाम् । २ । १ । ६ । रिचि । ७ । ४ । ५१ । तासस्त्योर्लोपः । ७ ।
 ४ । ५० । लृटि-लट्शेषे च । ३ । ३ । १३ । आदेशप्रत्यययोः । ८ । ३ । ५९ ।
 लेटि-सिक्वहुलंलेटि । ३ । १ । ३४ । वा०-सिक्वहुलंणित् । अचोऽङ्गिति । ७ । २ ।
 ११५ । लेटोऽडाटौ । ३ । ४ । ९४ । इतश्च लोपः परस्मैपदेषु । ३ । ४ । ९७ ।
 संयोगान्तस्य लोपः । ८ । २ । २३ । स उत्तमस्य । ३ । ४ । ९८ । लोटि-लोट्
 च । ३ । ३ । १६२ । आशिषि लिङ्लोटौ । ३ । ३ । १७३ । एरुः । ३ । ४ ।
 ८६ । तुह्योस्तातङ्गशिष्यन्यतरस्याम् । ७ । १ । ३५ । लोटो लङ्वत् । ३ । ४ ।
 ८५ । तस्थस्थमिपां तान्तन्तामः । ३ । ४ । १०१ । सेह्यपिच्च । ३ । ४ । ८७ । अतो-
 हेः । ६ । ४ । १०५ । मेर्निः । ३ । ४ । ८९ । आहुत्तमस्यपिच्च । ३ । ४ । १२१ ।
 नित्यं ङितः । ३ । ४ । ९९ । लङि-अनद्यतने लङ् । ३ । २ । १११ । लङ्-
 लङ्लङ्वदुदात्तः । ६ । ४ । ७१ । इतश्च । ३ । ४ । १०१ । विधयादिलिङि-वि-
 धिनिगन्त्रणामन्त्रणाधीष्टसंप्रश्नप्रार्थनेपुलिङ् । ३ । ३ । १६१ । यासुट् परस्मैपदेषूदात्तो-
 ङिच्च । ३ । ४ । १०३ । सुटतिथौ । ३ । ४ । १०७ । लिङः सलोपोऽनन्त्यस्य । ७ ।
 २ । ७१ । अतो येयः । ७ । २ । ८० । आङ्गुणः । ६ । १ । ८७ । लोपो व्यो-
 ळलि । ६ । १ । ६६ । झेर्जुस् । ३ । ४ । १०८ । आशिषिलिङि-लिङाशिषि ।
 ३ । ४ । ११६ । किदाशिषि । ३ । ४ । १०४ । कङितिव । १ । १ । ५ ।
 लुङि-लुङ् । ३ । २ । ११० । माङि लुङ् । ३ । ३ । १७५ । स्मोत्तरे लङ् च ।
 ३ । ३ । १७६ । छि लुङि । ३ । १ । ४३ । च्लेःसिच् । ३ । १ । ४४ । गातिस्थावुपाभूभ्यः
 पिचः परस्मैपदेषु । २ । ४ । ७७ । भूवोस्तिङि । ७ । ३ । ८८ । न माङ्-
 योगे । ६ । ४ । ७४ । लुङि-लिङ्निमित्ते लङ् क्रियातिपत्तौ । ३ । ३ । १३९ ।
 ते प्राग्धातोः । १ । ४ । ८० । आनिलोट् । ८ । ४ । १६ । वा०-दुरः
 पत्वणत्वयोरुपसर्गत्वप्रतिषेधः । अन्तःशब्दस्याङ्गिविधित्वेषूपसर्गत्वं वक्तव्यम् । शेष-
 विभाषाऽकसादावधान्तप्रपदेशे । ८ । ४ । १८ ।

अथ तवर्गीयान्ता एधादयः कथ्यन्ताः पञ्चविंशदात्मनेभाषाः ॥

(१) एध, वृद्धौ । (२) स्पृह, सङ्घर्षे । गाधृ'प्रतिष्ठातिप्सयोर्ग्रन्थे च ।
वाधृ, विलोडने । (३) नाधृ, नाधृ, याच्ञोपतापैश्वर्याऽऽशीःषु । (४)
दध, धारणे । (५) स्कुदि, आप्रवणे । श्विदि, इवैत्ये । वदि, अभिवादनस्तु-
त्योः । भदि, कल्याणे सुखे च । भदि, स्तुतिमोदमदस्वप्नकान्ति
गतिषु । स्पदि, किञ्चिच्चलने । छिदि, परिदेवने । सुद, हर्षे [६] दर्द, दाने ।
(७) प्वद स्वर्द, आस्वादने (८) उर्द, माने क्रीडायाञ्च । कुर्द, खुर्द,

(१) टिति—टित् आत्मनेपदानां टेरे । ३ । ४ । ७९ । सार्वधातुकमपित् । १ ।
२ । ४ । आतो डितः । ७ । २ । ८१ । यासस्ये । ३ । ४ । ८० । लिटि—
इजादेश्च गुरुमतोऽनृच्छः । ३ । १ । ३६ । आमः । २ । ४ । ८१ । कृञ्चानु-
प्रयुज्यते लिटि । ३ । १ । ४० । आम्प्रत्ययवत्कृञोऽनुप्रयोगस्य । १ । ३ । ६३ ।
लिटस्तद्वयोरेशिरेच । ३ । ४ । ८१ । असंयोगालिट्युक्ति । १ । २ । ५ । द्विर्वचनेऽचि ।
१ । १ । ५६ । उरत् । ७ । ४ । ६३ । कुहोदधुः । ७ । ४ । ६२ । कृसृभृवृस्तु-
द्रुसृश्रुवो लिटि । ७ । २ । १३ । इणः णिध्वंलुङ्लियां धोऽङ्गात् । ८ । ३ । ७८ ।
अतआदेः । ७ । ४ । ७० । लुटि—धिच । ८ । २ । २५ । हएति । ७ । ४ ।
५२ । लेटि—वैतोऽन्यत्र । ३ । ४ । ९६ । आतए । ३ । ४ । ९५ । लोटि—
आमेतः । ३ । ४ । ९० । सवाभ्यां वामौ । ३ । ४ । ९१ । एतए । ३ । ४ ।
९३ । लङि—आडजादीनाम् । ६ । ४ । ७२ । आटश्च । ६ । १ । ९० । वि०
लिङि—लिङःसीयुट् । ३ । ४ । १०२ । झस्य रन् । ३ । ४ । १०५ । इयोऽत् ।
३ । ४ । १०६ । लुङि—आत्मनेपदेष्वनतः । ७ । १ । ५ । (२) लिटि—
शर्पूर्वाः खयः । ७ । ४ । ६१ । (३) वा०—आशिषिनाथः । १ । ३ । २१ ।
(४) अतएकहलमध्येऽनादेशादेर्लिटि । ६ । ४ । १२० । (५) इदितोनुमधातोः ।
७ । १ । ५८ । मिदचोऽन्त्यात्परः । १ । १ । ४७ । (६) न शसददवादिगु-
णानाम् । ६ । ४ । १२६ । (७) धात्वादेः षःसः । ६ । १ । ६४ । (८)
उपधायांच । ८ । २ । ७८ ।

(१) सङ्घर्षः पराभिभवेच्छा । (२) उपतापोरोगः । (३) आप्रवणमुप्लवनमुत्प्लव्य
गमने वा । (४) कल्याणं मङ्गलं सुखमात्मगुणः (५) मोदो हर्षः । मदो गर्वः । स्वप्न आ-
लस्यम् । (६) चलनं कम्पनम् । (७) परिदेवनं शोचनम् । (८) किञ्चिदुद्दिष्टा-
मुनर्ग्रहणाय स्वीयत्यागो दानम् । (९) आस्वादनमनुभवः ।

गुर्द, गुद, क्रीडायामेव । घूर्द, क्षरणे । हार्द, अव्यक्ते शब्दे ।
ह्लादी 'सुखे च । स्वाद, आस्वादने । पर्द' कुत्सिते शब्दे । यती,
प्रयत्ने । युत, जुत, भासने । विधू, वेधू, याचने । अथि, शैथिल्ये । अथि,
कौटिल्ये । कथ, श्लाघायाम् । इथुदात्ता अनुदात्तेतः ॥

अथाऽतादयः शुद्धयन्ता अष्टात्रिंशत्परस्मैभाषाः ॥

(१)-अत, सातत्यगमने । चिति, संज्ञाने । (२) च्युतिर्, आसेचने ।
श्च्युतिर्, क्षरणे । (३) मन्थ, विलोडने । कुथि, पुथि, लुथि, मथि, हिंसा
संक्लेशनयोः । [४] विध, गत्याम् (५) विधू, शास्त्रे माङ्गल्ये च ।
खाद, भक्षणम् । (६) खद, स्थैर्यं हिंसायाञ्च । [७] वद, स्थैर्यम् । (८) गद,
व्यक्तायां वाचि । रद, विलेखने । [९] णद, अव्यक्ते शब्दे । [१०]
अर्द, गतौ याचने च । नर्द, गर्द, शब्दे । तर्द, हिंसायाम् । कर्द, कुत्सि-
ते शब्दे । खर्द दन्दशूके । अति, अदि, बन्धने ।

[१] लुङि-इट्ईटि । ८ । २ । २८ । नेटि । ७ । २ । ४ । [२] लुङि-
इरितो वा । ३ । १ । ५७ । [३] आशिषिलिङि-अनिदितां हलउपधायाः कृडिति ।
६ । ४ । २४ । [४] लडादौ-उपसर्गात्सुनोतिसुवातिस्यातिस्तौतिस्तोभातिस्था-
सेनयसेधसिचसञ्जस्वञ्जाम् । ८ । ३ । ६५ । स्थादिष्वभ्यासेन चाभ्यासस्य । ८ ।
३ । ६४ । [५] लिट्यादौ-स्वरतिमृतिमूयतिधूयूदिनोवा । ७ । २ । ४४ ।
अपस्तथोर्धोऽधः । ८ । २ । ४० । शलांजशशाशि । ८ । ४ । ५३ । खरि च ।
८ । ४ । ५५ । लुङि-अलोऽललि । ८ । २ । २६ । (६) लिटि-अतउ-
पधायाः । ७ । २ । ११६ । णलुत्तमो वा । ७ । १ । ९१ । लुङि-अतोह-
लादेर्लघोः । ७ । २ । ७ । (७) लिटि-थलि च सेटि । ६ । ४ । १२१ ।
(८) नेर्गदनदपतपद्वुमास्यतिहन्तियातिवातिद्रातिप्सातिवपतिवहतिशाम्यतिचिनो-
तिदेग्धिषुच । ८ । ४ । १७ । (९) णो नः । ६ । १ । ६५ । उपसर्गादसमासेऽपि
णोपदेशस्य । ८ । ४ । १४ । इष्टिः अनर्दनादिनाभुताधनन्दनकृन्तुनृतो णोपदेशः ।
(१०) तस्मान्नङ्इहिलः । ७ । ४ । ७१ ।

(१) क्षरणं निःसारणम् (२) अव्यक्तशब्दो वाद्यादिषोषः । (३)
कुत्सितः शब्दो गुदस्वः । (४) शैथिल्यं विदिल्लता गाधता च (५) कौ-
टिल्यं श्लाघ्यं वक्रता वा (६) सातत्यगमनं सन्ततगमनं (७) संज्ञानं चैतन्यम् । (८)
सेचनमाद्रींभवनम् (९) दन्दशूक इति दन्दशूककटुर्का क्रियाभिधीयते ।

(१) इदि, परस्मैश्वर्यं । विदि, अचयवे “भिदि” इति पाठान्तरम् ।
(२) गडि, वदनैकदेशे । णिदि, कुत्सायाम् । (३) हुनदि, समृद्धौ ।
चदि, आह्लादे । त्रदि, चेष्टायाम् । कदि, कदि, कृदि, आह्वाने रोदने
च । कृदि, परिदेवने । शुन्ध, शुद्धौ । इत्युदात्ता उदात्ततः ॥

[अथ कवर्गीयान्ताः] शीकादयः श्लाघ्यन्ता द्विचत्वारिंशदात्मनेभाषाः ॥

शीकृ, सेचने । लोक्, दर्शने । श्लोकृ, संघाते । ब्रेकृ, ब्रेकृ, शब्दो-
त्साहयोः । रेकृ, शङ्कायाम् । सेकृ, सेकृ, सकि, अकि, इलकि, गतौ ।
शकि, शङ्कायाम् । अकि, लक्षणे । वकि, कौटिल्ये । मकि, मण्डने ।
ककि, लौल्ये । कुकृ, वृक, आदाने । चकृ, तृप्तौ प्रतिघाते च ।
काकि, वकि, श्वकि, त्रकि, दौकृ, त्रौकृ (४) व्वक्क, वस्क,
मस्क, टिकृ, टीकृ, तिकृ, तीकृ, रधि, लधि, गत्यर्थाः । “लधि”
भोजननिवृत्तावपि । अधि, वधि, मधि, गत्याक्षेपे । गतौ गत्यारम्भे
चेत्यन्ये । “मधि” कैतवे च । राधृ, लाधृ, द्राधृ, ध्राधृ, सामर्थ्ये । द्राधृ
आध्यामे च । इलाधृ, कथने । इत्युदात्ता अनुदात्ततः ॥

अथ फक्कादयः शिध्यन्ताः पञ्चाशत् परस्मैभाषाः ॥

फक्क, नीचैर्गतौ । तक्क, हसने । तकि, कृच्छ्रजीवने । बुक्क, भेषणे ।
कख, हसने । ओखृ, राखृ, लाखृ, द्राखृ, ध्राखृ, शोषणाऽलमर्थयोः ।
शाखृ, इलाखृ, व्याप्तौ । (५) उख, उखि, वख, वखि, मख, मखि,
णख, णखि, रख, रखि, लख, लखि, इख, इखि, ईख, वल्ग, रगि,
लगि, अगि, वगि, मगि, तगि, त्वगि, अगि, इलगि, इगि, रिगि,
लिंगि, गत्यर्थाः । रिख, त्रख, त्रखि, शिखि, इत्यपि केचित् । ‘त्वगि’
कम्पने च । युगि, जुगि, वुगि, वर्जने । घघ, हसने । मधि, मण्डने ।
शिधि, आघ्राणे । इत्युदात्ता उदात्ततः ॥

(१) लिटि—अचस्तास्वत्यल्यनिटोनित्यम् । ७ । २ । ६१ । कृतो भार-
द्वाजस्य । ७ । २ । ६३ । (२) गङ्गन्ताः पञ्चैते न तिङ्विषयाइति काश्यपः ।
अन्ये तु तिङ्मपीच्छन्ति । (३) आदिर्जिटुडवः । १ । ३ । ५ । (४) वा०—सादेशे
सुधातुष्विष्वक्कतीनां सत्वप्रतिषेधः । (५) लिटि—अभ्यासस्याऽसवर्णे । ६ । ४ । ७८ ।

(१) इह वदनैकदेशारम्भलक्षणा क्रिया वदनैकदेशशब्देनोच्यते (२) अत्रसंवातो-
ग्रन्थः । (३) आयामौदैर्घ्यम् (४) भषणमिहश्वरवः ।

[अथ चवर्गीयान्ताः] दर्चादय ईजन्ता एकविंशतिरात्मनेभाषाः ॥

वर्च, दीप्तौ । षच, सेचने सेवने च । लोच, दर्शने । शच, व्यक्ता-
यां वाचि । श्वच, श्वचि, गतौ । कच, बन्धने । काचि, काचि, दीप्ति-
बन्धनयोः । मच, मुचि, कल्कने । भचि, धारणोच्छ्रायपूजनेषु ।
पचि' व्यक्तीकरणे । ष्टुच, प्रसादे । ऋज, गति स्थानार्जनो पार्जनेषु ।
ऋजि, भृजी, भर्जने । एजृ, भ्रेजृ, भ्राजृ, दीप्तौ । ईज, गतिकुत्सनयोः ।
इत्युदात्ता अनुदात्तेतः ॥

अथ शुचादयो व्रज्यता द्विसप्ततिः परस्मैभाषाः ॥

शुच, शोके । कुच, शब्दे तारे । कुञ्च, कुञ्च, कौटिल्याल्पी-
भावयोः । लुञ्च, अपनयने । अञ्चु, गति पूजनयोः । वञ्चु, चञ्चु,
तञ्चु, त्वञ्चु, भ्रुञ्चु, म्लुञ्चु, (१) झुञ्चु, म्लुञ्चु गत्यर्थाः । शुञ्चु, ग्लुञ्चु,
कुञ्चु, खुञ्चु, स्तेयकरणे । ग्लुञ्चु, षस्ज, गतौ । शुजि, अव्यक्ते शब्दे ।
अर्च, पूजयाम् । म्लेच्छ, अव्यक्ते शब्दे । लच्छ, लाक्षि, लक्षणं ।
वाछि, इच्छायाम् । आछि, आयामे । ह्रीच्छ, लज्जायाम् । हुर्छा,
कौटिल्ये । मुर्छा मोह समुच्छ्राययोः । स्फुर्छा, विस्तृतौ । युछ, प्रसादे ।
उछि, उञ्छे । (२) उछी, विवासे । अज, अजि, धृज, धृजि, ध्वज,
ध्वजि, गतौ । कूज, अव्यक्ते शब्दे । अर्ज, पर्ज, अर्जने । गर्ज, शब्दे ।
तर्ज, भर्त्सने । कर्ज, व्यथने । खर्ज, पूजने च । [३] अज, गति
क्षेपणयोः । तेज, पालने । खज, मन्थे । खजि, गतिवैकल्ये । एजृ, कस्प-
ने । हुओस्फूर्जा, वज्रनिर्घोषे । [४] चि, क्षये । चीज, अव्यक्ते

(१) लुङि-तृस्तम्भुमृचुम्लुचुग्रचुग्लुञ्चुदिविभ्यश्च । ३।१। ५८। (२) प्रायेणायं,
विपूर्वः (३) लिङादौ-अनेर्व्यवजपोः । २।४। ५६ । एरनेकाचोऽसंयोग
पूर्वस्य । ३।४। ८२। लुङि-सिचि वृद्धिः परस्मैपदेषु । ७।२। १ । (४) लिटि-अचि
शुधातुभ्रुवां खोरियङुवडौ । ६।४। ७७ । आशिषिलिङि-अकृत्सार्वधातु-
कयोदीर्घः । ७।४। २५ ।

(१) अस्फुटेऽपशब्दे चेत्यर्थः । (२) उञ्छः कणश आदानम् (३) विवासः समाप्तिः ।

शब्दे । लज, लजि, भर्जने । लाज, लाजि, भर्त्सने च । जज, जजि, युद्धे । [१] तुज, हिंसायाम् । तुजि, पालने । गज, गाजि, गृज, गृजि, मुज, मुजि, शब्दार्थाः । “ गज ” मद्ने च । वज, व्रज, गतौ । इति क्षिवर्जमुदात्ता उदात्तेतः ॥

[अयं द्रवर्गान्ताः] अष्टादशः शाब्जन्ताः पदत्रिंशदात्मनेभाषाः ॥

अष्ट, अतिक्रम हिंसयोः । वेष्ट, वेष्टने । चेष्ट, चेष्टायाम् । गोष्ट, लोष्ट, सङ्घाते । घट्ट, चलने । स्फुट, विक्रसने । अठि, गतौ । वठि, एकचर्यायाम् । मठि, कठि, शोके । मुठि, पालने । हेठ, विवाधायाम् । एठ, च । हिडि, गत्यनादरयोः । हुडि, संघाते । कुडि, दाहे । वडि, विभाजने । मडि, च । भडि, परिभाषणे । पिडि, संघाते । मुडि, मर्जने । तुडि, तोडने । ह्रुडि, वरणे । संहरणे, इत्येके । चडि, कोपे । शडि, रुजायां संघाते च । तडि, ताडने । पडि, गतौ । कडि, मदे । खडि, मन्धे । हेड, होड, अनादरे । बाड, आप्लाव्ये । द्राड, ध्राड, विशरणे । शार्ड, दलाधायाम् । इत्युदात्ता अनुदात्तेतः ॥

अथ शौटादयो गज्यन्ता द्रवशीतिः परस्मैभाषाः ॥

शौट, गर्भे । घौट, बन्धे । स्लेट, ज्रेट, उन्मादे । (२) कटे वर्षा-चरणयोः । चडे, इत्येके । अट, पट, गतौ । रट, परिभाषणे । लट, बाल्ये । शट, रुजाविशरणगत्यवसादनेषु । वट, वेष्टने । किट, खिट, त्रासे । शिट, जिट, अनादरे । जट, ऋट, संघाते । भट, भृतौ । तट, उच्छ्राये । खट, काङ्क्षायाम् । णट, नृतौ । पिट, शब्दसंघातयोः । हट, दीप्तौ । षट, अवयवे । लुट, विलोडने । लुड, इत्यन्ये । चिट, परप्रेष्ये । चिट, शब्दे । चिट आक्रोशे । हिट, इत्येके । इट,

(१) तुनादीनां दीर्घाऽभ्यासस्य । ६ । १ । ७ । (२) लुडि—ह्रस्वन्तक्षणश्व-सजागृणिवेदिताम् ।

(१) चित्तविकारे । (२) दोषयस्तोपधौवा (३) एकचर्या सहायगमनम् । (४) सनिन्दोपाल-म्भः, परिहासश्च । (५) तोडनं-दारणं हिंसनं च । (६) आप्लवनमाप्लावः (७) विशरणमवयव विभागः । (८) डलधोरभेदात्शालतेति काश्यपः ।

किट, कटी, गतौ । मडि भूषायाम् । कुडि, वैकल्ये । मुड, मुड, मर्दने ।
 चुडि, अल्पीभावे । मुडि, खण्डने । पुडि, चेत्येके । रुडि, लुडि, स्तेये ।
 रुठि, लुठि, इत्येके । रुडि, लुडि इत्यपरे । स्फुटिर् विशरणे । स्फु-
 टि, इत्यपि केचित् । पठ, व्यक्तायां वाचि । वठ, स्थौल्ये । मठ, मद्,
 निवासयोः । कठ, कृच्छ्रजीवने । रठ परिभाषणे । रठ, इत्येके ।
 हठ, प्लुतिशठत्वयोः । बलात्कारे चेत्येके । रुठ, लुठ, उठ, उपघाते ।
 ऊठ, इत्येके । पिठ, हिंसासंक्लेशनयोः । शठ, कैतवे च । शुठ, प्रति-
 घाते । शुठि, इतिकेचित् । कुठि, च । लुठि, आलस्ये प्रतीघाते
 च । शुठि, शोषणे । रुठि, लुठि, गतौ । (१) चुडु, भावकरणे ।
 अडु, अभियोगे । कडु, कार्कश्ये । क्रीडु, विहारे । तुडु, तोडने ।
 तूडु, इत्येके । हुडु, हूडु, होडु, गतौ । रौडु, अनादरे । रोडु, लोडु,
 उन्मादे । अड, उद्यमे । लड, विलासे । कड, मदे । कडि, इत्येके ।
 गडि, वदनैकदेशे ॥ इत्युदात्ता उदात्तेतः ॥

अथ पवर्गीयान्तास्तिपादयः षट्भ्यन्ताः पञ्चत्रिंशदात्मनेभाषाः ॥

[२] तिपृ, तेपृ, छिपृ, छेपृ, क्षरणार्थाः । 'तेपृ, कम्पने च ।
 ग्लेपृ, दैन्ये । दुवेपृ, कम्पने । केपृ, गेपृ, स्लेपृ, च । मेपृ, रेपृ, लेपृ, गतौ ।
 [३] त्रपृष्, लज्जायाम् । कापि, चलने । रावि, लवि, अवि, शब्दे । लवि,
 अवसंसने च । कवृ, वर्णे । क्लीवृ, अधाष्ट्ये । लीवृ, मदे । शीभृ, क-
 त्यने । चीभृ, च । रेभृ, शब्दे । अभि, रभि, कचित्पठ्यते । छभि,
 स्काभि, प्रतिबन्धे । [४] जभी, जृभि, गात्रविनामे । शल्भ, कत्य-
 ने । बल्भ, भोजने । गल्भ, धाष्ट्ये, अमभु, सभु, प्रमादे । षुभु, स्त-
 मभे । इति तिपिबर्जमुदात्ता अनुदात्तेतः ॥

(१) चुड्वाद्यस्त्रयो दोषाः । (२) एकाचउपदेशेऽनुदात्तात् । ७ । २ । १० ।
 लिङ्सिचावात्मनेपदेषु । ११ । ११ । (३) लिटि-तृफलभजप्रश्च । ६ । ४ । १२२ ।
 (४) रधिजभोरचि । ७ । १ । ६१ ।

(१) समानाकारस्यैव पूर्वपठितत्वात्, तान्तमध्येपाठाच्चेति । (२) कैतवं-धौत्यम् ।

अथ गुपादयः शुम्भ्यन्ता एकचत्वारिंशत्परस्मैभाषाः ॥

[१] गुप्, रक्षणे । धूप, सन्तापे । जप, जल्प, व्य-
क्तायां वाचि । जप, मानसे च । चप, सान्त्वने । पप, संम-
वाये । रप, लप, व्यक्तायां वाचि । चुप, मन्दायां गतौ । तुप, [२] तु-
म्प, चुप, चुम्प, तुफ, तुम्फ, चुफ, चुम्फ, हिंसार्थाः । पर्प, रफ, रफि, अ-
र्व, पर्व, लर्व, वर्व, मर्व, कर्व, खर्व, गर्व, शर्व, पर्व, चर्व, गतौ । कुधि,
आच्छादने । लुधि, तुधि, अर्दने । चुधि, वक्तृसंयोगे । पृथु, पृम्थु, हिं-
सार्थाः । पिथु, पिम्थु, इत्येके । शुभ, शुम्भ, भाषणे । भासनइत्येके ।
हिंसायामित्यन्ये । इत्युदात्ता उदात्तेतः ॥

अथाऽनुनासिकान्ता धिण्यादयो दशात्यनेभाषाः ॥

धिणि, धुणि, घृणि, ग्रहणे । घृण, घूर्ण, भ्रमणे । पण, व्यवहारे स्तुतौ
च । पन, च । भाम, क्रोधे । [३] जमृष्, सहने । [४] कमु, कान्तौ ॥
इति धिण्यादय उदात्ता अनुदात्तेतः ॥

अथाणादयः क्रम्यन्तास्त्रिंशत्परस्मैभाषाः ॥

अण, रण, वण, भण, मण, कण, वण, भ्रण, ध्वण, शब्दार्थाः ।
'धण, इतिकेचित् । ओण, अपनयेने । शोण, वर्णगतयोः । श्रोण, संघाते ।
इलोण, च । पैण, गतिप्रेरणइलेषणेषु । प्रैण, इतिकेचित् । भ्रण, शब्दे ।
वण, इत्यपि केचित् । कनी, दीक्षिकान्तिगतिषु । छन, वन, शब्दे । घन,

(१) गुपृधूपविच्छिपणिपनिभ्यआयः । ३ । १ । २८ । सनाद्यन्ता घातवः ।
३ । १ । ३२ । आयादयआर्द्धधातुके वा । ३ । १ । ३१ । कास्प्रत्ययादाममन्त्रे
लिटि । ३ । १ । ३५ । अतो लोपः । ६ । ४ । ४८ । (२) प्राचुम्पतौगविकर्त्तरि ।
(३) लिटि—म्बोश्च । ८ । २ । ६५ । (४) कमेर्णिङ् । ३ । १ । ३० । लिटि—
अयामन्ताल्वाप्येत्स्विण्गुपु । ६ । ४ । ५५ । लुङि—णिश्चिद्विभुभ्यःकर्त्तरिचङ् ।
३ । १ । ४८ । णेरनिटि । ६ । ४ । ५२ । णौ चङ्चुपधायाह्रस्वः । ७ । ४ । १ ।
चङि । ६ । १ । ११ । सन्वल्लुनि चङ्परेऽनग्लोपे । ७ । ४ । ९३ । सन्यतः ।
७ । ४ । ७९ । दीर्घो लघोः । ७ । ४ । ६४ । वा०—कमेश्चलेश्चङ् वक्तव्यः ।

(१) समवायः—सम्बन्धः सम्यगवबोधो वा । (२) अपनयनं—दूरीकरणम् ।

[१] षण, संभक्तौ । अम, गत्यादिषु । द्रम, हम्म, मीमृ, गतौ । 'मीमृ' शब्दे च । [२] चमु, छमु, जमु, झमु, अदने । जिमु, इति केचित् । [३] ऋमु, पादविच्छेपे । इत्युदात्ता उदात्तेतः ॥

(अथान्तस्थान्ताः) अयादयो रेवत्यन्ताः सप्तत्रिंशदात्मनेभाषाः ॥

[४] अय, वय, पय, मय, चय, तय, गय, गतौ । दय, दानगति-
रक्षयहिंसादानेषु । रय, गतौ । ऊयी, तन्तुसन्ताने । पूयी, विशरणे
दुर्गन्धे च । क्रूयी, शब्दे उन्दे च । क्षमायी, विधूनने । स्फाई, [५]
ओप्यायी, वृद्धौ । ताय, सन्तानपालनयोः । शल, चलनसंघरणयोः ।
वल, वल्ल, संघरणे संचलने च । मल, मल्ल, धारणे । भल, भल्ल,
परिभाषणहिंसादानेषु । कल, शब्दसंख्यानयोः । कल्ल, अव्यक्ते
शब्दे । अशब्दइतिकेचित् । तेव, देव, देवने । पेव, गेव, ग्लेव, पेव,
मेव, म्लेव, सेवने । शेव, खेव, छेव, इत्यप्येके । रेव, प्लवगतौ । इत्युदात्ता-
अनुदात्तेतः ॥

अथ मव्यादयोऽवत्यन्ताः सप्तनवति परस्मैभाषाः ॥

मव्य, बन्धने । सूक्ष्य, ईर्क्ष्य, ईर्ष्य, ईर्ष्यार्थाः । ह्य, गतौ । शुच्य, अभि-
षवे । ' शुच्य ' इत्येके । ह्य्य, गतिकान्तयोः । [६] अल, भूषण-
पर्याप्ति वारणेषु । जिफला, विशरणे । मील, इमील, स्थील, क्षमी-
ल, निमेषणे । पील, प्रतिष्ठम्भे । गील, वर्णे । शील, समाधौ । कील,
बन्धने । कूल, आवरणे । शूल, रुजायां संघोषे च । तूल, निष्कर्षे ।

(१) ये विभाषा । ६।४।४३। (२) छिबुक्कुमुचमां शिति । ७।३।७५ । वा०—दीर्घत्वमाङि
चमइति वक्तव्यम् । (३) वा आशब्लासभूमुक्कुमुत्रसिबुटिलपः । ३।१।७० । कमः
परस्मैपदेषु । ७।३।७३ । सुकमोरनात्मनेपदनिमित्ते । ७।२।३६ । (४)
दयायसश्च । ३।१।३७ । विभाषेष्टः । ८।३।७२ । उपसर्गस्यायतौ । ८।
२।१९ । (५) लिङ्गङोश्च । ६।१।२९ । लुङि—दीपजनबुधपूरितायि-
प्यायिभ्योऽन्यतरस्याम् । ३।१।६१ । चिणो लुक् । ६।४।१०४ । (६)
अतो लान्तस्य । ७।२।२ ।

(१) सन्तानः-प्रयन्धः । (२) संवरणमाच्छादनम् । (३) अवयवानां शिथिलीकरणं
सुराया सन्थानवाग्भिवः । (४) निमेषण-संकोचः ॥

पूल, संघाते । मूल, प्रतिष्ठायाम् । फल, निष्पत्तौ । चुल्ल, भावक-
रणे । फुल्ल, विकसने । चिल्ल, शैथिल्ये भावकरणे च । तिल,
गतौ । तिल्ल, इत्येके । वेल्, चेल्, केल्, खेल्, क्षेल्, वेल्, चलने ।
पेल्, फेल्, शेल्, गतौ । पेल्, इत्येके । स्खल, संचलने । खल, संच-
ये । गल, अदने । पल, गतौ । दूल, विशरणे । श्वल, श्वल्ल, आशु
गमने । खोल्ल, खोर्त्तु, गतिप्रतिघाते । धौर्त्तु, गतिचातुर्ये । त्सर,
छद्मगतौ । क्मर, हूँछने । अम्र, वम्र, मम्र, चर, गत्यर्थाः । चर,
भक्षणे च । (१) छिबुं, निरसने । (२) जि, जये । जीव, प्राणधारणे ।
पीव, मीव, तीव, णीव, स्याल्ये । चिबुं, क्षेबु, निरसने । उर्वी, तुर्वी,
धुर्वी, कुर्वी, धुर्वी, हिंसार्थाः । गुर्वी, उद्यमने । मुर्वी, बन्धने । पुर्व, पर्व,
मर्व, पूरणे । चर्व, अदने । भर्व, हिंसायाम् । कर्व, खर्व, गर्व, दर्पे ।
अर्व, शर्व, पर्व, हिंसायाम् । इवि, व्याप्तौ । पिवि, मिवि, णिवि, संचने ।
सेवने चेत्येके । हिवि, दिवि, (३) धिवि, जिवि, प्राणनार्थाः । रिचि,
रवि, धवि, गत्यर्थाः । (४) कृवि, हिंसाकरणयोश्च । मव, बन्धने ।
अँवरक्षणगति कान्ति प्रीति तृप्त्य वगम प्रवेश श्रवण स्वाम्यर्थ
याचन क्रियेच्छा दीप्त्य वाप्त्या लिङ्गन हिंसा दान भाग वृद्धिषु ।
इति जयतिवर्जमुदात्ता उदात्ततः ॥

धातु, गतिशुद्धयोः । उदात्तः स्वरितेदुभयतौभाषः ॥

[अयोष्मान्ताः] तत्र धुक्षादयो धुष्यन्ता द्विपञ्चाशदात्मनेभाषाः ॥

धुक्ष, धिक्ष, सन्दीपनक्लेशनजीवनेषु । वृक्ष, वरणे । शिच, वि-
शोपादाने । भिक्ष, भिक्षायामलाभे लाभे च । क्लेश, अव्यक्तार्था
बाचि बाधने च । दक्ष, वृद्धौ शीघ्रार्थं च । दीक्ष, मौर्ख्ये ज्योपनयन
नियम व्रतादेशेषु । ईक्ष, दर्शने । ईष, गति हिंसा दर्शनेषु । भाष,
विशेषणार्थे ।

(१) आ० लिङि—हलिच । ८ । २ । ७७ । (२) संलिटोर्जेः । ७ । ३ ।
५७ । (३) धिन्विकृष्योरचू । ३ । १ । ८० । लोपश्चास्यान्यतरस्यांस्वोः । ६ ।
४ । १०७ । उतश्च प्रत्ययादसंयोगपूर्वाच्च । ६ । ४ । १०६ । (४) वा०—कवर्णा-
च्चेति वक्तव्यम् । ८ । ४ । १ ।

(१) हूँछने—कौटिल्यम् । (२) निरसनमुखविकारनिःसारणम् । (३) एकोनविंश-
तिरर्थाः । कान्ति—शोभा, दीप्तिस्तेजः । स्वाम्यर्थः—स्वामित्वम् । (४) पञ्चार्थाः ।

व्यक्तायां वाचि । वर्ष, स्नेहने । गेषु, अन्विच्छायाम् । ग्लेषु, इत्य-
न्ये । पेष्ट, प्रयत्ने । जेषु, गोषु, एषु, प्रेषु, गतौ । रेष्ट, हेष्ट, ह्रेष्ट, अव्यक्ते
शब्दे । कासु, शब्दकुत्सायाम् । भासु, दीप्तौ । नासु, रामु, शब्दे ।
यस, कौटिल्ये । भ्यस, भये । आङ्, शस्ति, इच्छायाम् । ग्रसु,
ग्लसु, अदने । ईह, चेष्टायाम् । वहि, महि, वृद्धौ । अहि, गतौ । गर्ह,
गल्ह, कुत्सायाम् । बर्ह, बल्ह, प्राधान्ये । बर्ह, बल्ह, परिभाषण-
हिंसा ऽऽच्छादनेषु । छिह, गतौ । वेह, जेह, बाहृ, प्रयत्ने । द्राह,
निद्राक्षये । निक्षेप इत्येके । काशु, दीप्तौ । ऊह, वितर्के । (१)
गाहृ, विलोडने । (२) गृह्, ग्रहणे । गल्ह, च । घुषि, कान्तिकरणे ॥
इत्युदात्ता अनुदात्तेतः ॥

अथ घुषिरादयोऽर्हत्यन्ता एकनवति परस्मैभाषाः ॥

घुषिर्, अधिशब्दने । शब्दइत्यन्ये । (३) अक्षु, व्याप्तौ (४)
तच्चू, त्वचू, तनूकरणे । उक्ष, सेचने । रक्ष, पालने । निक्ष, चुम्बने ।
तृक्ष, स्तृच, गक्ष, गतौ । घक्ष, रोषे । संघात इत्येके । मृक्ष, संघाते ।
अक्ष, इत्येके । तक्ष, त्वर्चने । पक्ष, परिग्रह इत्येके । सूर्च, आदरे ।
काक्षि, वाक्षि, माक्षि, काङ्क्षायाम् । द्राक्षि, घ्राक्षि, ध्वाक्षि, घोर-
वासिते च । चूष, पाने । तूष, तुष्टौ । पूष, वृद्धौ । मूष, स्तेये । लूष,
रूष, भूषायाम् । शूष, प्रसवे । यूष, हिंसायाम् । जूष, च । भूष,
भलङ्कारे । ऊष, रुजायाम् । ईष, उज्ज्जे । कष, खष, शिष, जष, झष,
शष, षष, मष, रुष, (५) रिष, हिंसार्थाः । भष, भर्त्सने ।

(१) होहः । ८ । २ । ३१ । एकाचो वशो भप्रज्ञपन्तस्य स्ध्वोः । ८ । २ । ३७ ।
षटोः कःसि । ८ । २ । ४१ । ढोढेलोपः । ८ । ३ । १३ । (२) शलङ्गुपधाद-
निटः कसः । ३ । १ । ४५ । कसस्याचि । ७ । ३ । ७२ । (३) अक्षोऽन्यतर-
स्याम् । ३ । १ । ७५ । स्कोः संयोगाद्योरन्तेष । ८ । २ । २९ । (४) त-
नूकरणे तक्षः । ३ । १ । ७६ । (५) तीषसहलुभरुपरिषः । ७ । २ । ४८ ।

[१] अन्विच्छाऽन्येषणम् । [२] वितर्कः-सम्भावनम् । [३] अप्रतिज्ञाने [४] त्वचर्त-
सम्भरणम् । [५] इहभर्त्सनंदवरचः ।

(१) उष, दाहे । जिषु, विषु, मिषु, सेचने । पुष, पुष्टौ । श्रिषु, श्लिषु, मुषु, प्लुषु, दाहे । पृषु, वृषु, सृषु, सेचने । सृषु, सहने च । इतरौ हिंसासं-
कलेशनयोश्च । धृषु, संघर्षे । दृषु, अलीके । तुस, हस, हस, रस,
शब्दे । लष, इलेषण क्रीडनयोः । (२) घस्ल, अर्धने । जर्ज, चर्च,
क्षर्क्ष, परिभाषण हिंसा तर्जनेषु । पिस्, पेस्, गतौ । हसे, हसने ।
णिस, समाधौ । मिश, मश, शब्दे रोपकृते च । शव, गतौ । शश,
धुतगतौ । शसु, हिंसायाम् । शसु, स्तुतौ । चह, परिकल्कने । मह,
पूजायाम् । रह, त्यागे । रहिगतौ । दह, दहि, वृह, वृहि, वृष्टौ । वृष्टि,
शब्दे च । वृष्टिर् इत्येके । लुहिर, वृष्टिर्, उहिर, अर्धने । अर्ह, पूजा-
याम् । इत्युदात्ता उदात्तेतः ॥

अथ द्युतादयः कृपूपर्यन्ताः त्रयोविंशतिरात्मनेभाषाः ॥

(३) द्युत, दीप्तौ । श्विता, वर्ण । अग्निदा, स्नेहने । अग्निदा,
स्नेहन भोचनयोः । मोहनयोरित्येके । अग्निदा, चेत्येके । रुच, दी-
प्तावभिप्रीतौ च । घुट, परिवर्तने । रुट, लुट, लुठ, प्रतिघाते । शुभ,
दीप्तौ । शुभ, संचलने । णभ, तुभ, हिंसायाम् । 'णभ' अभावइत्येके ।
संसु, ध्वंसु, अंसु, अवसंसने । ध्वंसु, गतौ च । अंसु, इत्यपि केचित् ।
सम्भु, विश्वासे । (४) वृत्तु, वर्तने । वृधु वृष्टौ । श्रुधु, शब्दकुत्सायाम् ।
(५) स्यन्दू, प्रस्रवणे । (६) कृपू, सामर्थ्ये (वृत्त) * इति द्युतादय उदा-
त्ता अनुदात्तेतः ॥

(१) उषविदजागृभ्योऽन्यतरस्याम् । ३ । १ । ३७ । (२) सः स्याद्धातुके ।
७ । ४ । ६४ । पुषादिद्युताद्यल्लुटिः परस्मैपदेषु । ३ । १ । ५५ ।
(३) द्युतिस्वाप्योः सम्प्रसारणम् । ७ । ४ । ६७ । संप्रसारणाच्च । ६ । १ ।
१०८ । द्युद्भ्यो लुङि । १ । ३ । ९१ । (४) वृद्भ्यः स्यसनोः । १ । ३ । ९२ ।
न वृद्भ्यश्चतुर्भ्यः । ७ । २ । ५९ । (५) अनुविपर्यभिनिभ्यः स्यन्दतेरप्राणिषु । ८ ।
३ । ७२ । (६) कृपोरोलः । ८ । २ । १८ । लुटिचकृपः । १ । ३ । ९३ ।
तासि च कृपः । ७ । २ । ६० । * संपूर्णो द्युतादिर्वृतादिश्चेत्यर्थः ॥

[१] अलीकत्वमियेनृते इति कोशः । [२] अयं दुर्गतावपि [३] परिकल्कनं शाब्दम् । [४]
गात्रप्रस्रवणे इति धातुवृत्तौ [५] इतस्ततोऽभ्रमणं-परिवर्तनम् ।

अथ घटादयस्स्वरत्यन्तास्त्रयोदशात्मनेभाषाः ॥

घट, घेष्टायाम् । (१) व्यथ, भय संचलनयोः । प्रथ, प्रख्याने । प्रस, विस्तारे । भ्रद्, मर्दने । स्खद्, स्खदने । क्षजि, गति दानयोः । दक्ष, गति हिंसनयोः । कृप, कृपायां गतौ च । कदि, कदि, क्लदि, वैक्लव्ये । वैकल्य इत्येके । कद्, कद्, क्लद्, इत्यन्ये । अित्वरा, संभ्रमे ॥ इति घटादय उदात्ता अनुदात्तेतः ॥

अथ ज्वरादयः फणाऽन्ताः सप्तपंचाशत् परस्मैभाषाः ॥

ज्वर, रोगे । गड, सेचने । हेड, घेष्टने, । बट, भट, परिभाषणे । नट, नृतौ । ष्टक, प्रतीघाते । चक, तृप्तौ । कखे, हसने । रगे, शङ्कायाम् । लगे, संगे । हूगे, हलगे, षगे, ष्टगे, संवरणे । कगे, नोच्यते क्रियासामान्यार्थत्वात् । अनेकार्थत्वादित्यन्ये । अक, अग, कुटिलायां गतौ । कण, रण, गतौ । चण, शण, अण, दाने च । 'शण' गतावित्यन्ये । अथ, इलथ, कथ, क्लथ, हिंसार्थाः । चन, च । वनु, च नोच्यते । ज्वल, दीप्तौ । हल, हलल, चलने । स्मृ, आध्याने । दू, भये । नू, नये । आ, पाके । मारणतोषणनिशामनेषु ज्ञा । कम्पने, चलिः । छदिर्, ऊर्जने । जिह्वोन्मथने, लडिः । मदी, हर्ष ग्लेपनयोः । ध्वन, शब्दे, । दलि, बलि, स्वालि, रणि, ध्वनि, त्रपि, क्षपयश्च, इति केषित् । स्वन, अवतंसने । घटादयो मितः । जनीजृष्कसुरज्जोऽमन्ताश्च । ज्वलहलहलनमामनुपसर्गाद्वा । ग्लास्नावनुवमां च । न कम्पमिचमाम् । शमो दर्शने । यमो, उपरिवेषणे । स्खदिर्-अवपरिभ्यां च । (२) फण, गतौ । वृत् * । इति ज्वरादय उदात्ता उदात्तेतः ।

राजृ, दीप्तौ । उदात्तः स्वरितेदुभयतोभाषः ॥

दुभ्राजृ, दुभ्राशृ, दुभ्लाशृ, दीप्तौ । उदात्ता अनुदात्तेत आत्मनेभाषाः ॥

(१) व्यथो लिटि । ७ । ४ । ६८ । (२) फणां च सप्तानाम् । ६ । ४ । १२५ । * घटादिर्गणः समाप्तः ।

[१] स्खदनं विद्राघणम् । [२] वैक्लव्यम्-भीरुता । [३] दर्शनम् । [४] ऊर्जनं-प्राणनं बलनं वा । [५] अवतंसनं-भूषणम् । [६] परिवेषणं-भोजना ।

अथ स्यमादयः क्षरन्तः पङ्क्तिशतिः परस्मैभाषाः ।

स्यमु, स्वन, ध्वन, शब्दे । घम, घटम, अवैकल्ये । ज्वल, दीप्तौ । चल, कम्पने । जल, घातने । टल, द्रवल, वैकल्ये । स्थल, स्थाने । हल, विलेखने । णल, गन्धे । बन्धन इत्येके । पल, गतौ । बल, प्राणने धान्यावरोधे च । पुल, महत्ये । कुल, संस्त्याने बन्धुषु च । शल, कुल, (१) पल्लु, गतौ । कये, निष्पाके । पये, गतौ । मथे, विलोडने । दुवम्, उद्गिरणे । (२) अमु, चलने । क्षर, संचलने । इति स्यमादय उदात्ता उदात्तेतः ।

अथ द्वावनुदात्तेतौ ॥

(३) बह, मर्षणे । उदात्तोऽनुदात्तेत् ॥

रमु, क्रीडायाम् । अनुदात्तोऽनुदात्तेत् ॥

अथ पदादयः कसन्तः सप्त परस्मैभाषाः ॥

(४) षद्लृ, विशरण गत्य वसादनेषु । (५) सद्लृ, घातने । (६) कुश, आह्वाने रोदने च । कुच, संपर्चन कौटिल्य प्रतिष्ठम्भ विलेखनेषु । बुध, अवगमने । रुह, बीजजन्मनि प्रावृर्भावे च । कस, गतौ । कुचादय उदात्ता उदात्तेतो रुहिस्त्वनुदात्तः ॥ वृत् ॥ इति ज्वलादिर्गणः ॥

अथ हिक्कादयो गूह्यन्ताः पञ्चचत्वारिंशदुभयतोभाषाः ॥

हिक्क, अव्यक्ते शब्दे । अञ्चु, गतौ याचने च । अञ्चु, इत्येके । अञ्चि, इत्यपरे । दुयाचृ, याच्यायाम् । रेट्, परिभाषणे । चते, चदे, याचने । प्रोथृ, पर्याप्तौ । मिह, मेह, मेधा हिंसनयोः । मिथृ, मेथृ,

(१) लुङि-पतःप्रम् । ७।४।१९। (२) वाजृभ्रमुत्रसाम् । ६।४।१२४। (३) सहिवहोरोदवर्णस्य । ६।३।११२। सिवादीनां वाऽह्वयवायेऽपि । ८।३।७१। (४) पाघ्राध्मास्थानादाणहृश्यत्तिर्त्तिशर्दसदां पिबनिघ्नमतिष्ठमनयच्छपश्यच्छधौशीयसीदाः । ७।३।७८। लिटि-सदेःपरस्य लिटि । ८।३।११८। (५) शदेःशितः । १।३।६०। (६) ब्रश्चभ्रस्जमृजमृजयनराजभ्राजच्छशां षः । ८।२।३६।

(१) घातन-तेक्ष्णम् । (२) स्थान-प्रतिष्ठा । (३) विलेखन-कर्षणम् । (४) संस्त्याम-संवातः । बन्धनुकूलोव्यापारश्चेत्यर्थद्वयम् । (५) उद्गिरणमन्तर्गतस्य मुखान्निस्सारणम् । (६) अवसादन-नाशः ।

इत्येके । मिधु, मेधु, इत्यन्ये । मेधु, संगमे च । शिष्ट, णेष्ट, कुत्सास-
न्निकर्षयोः । शृधु, सृधु, उन्दने । धुधिर, बोधने । उद्युन्दिर्, निशाम-
ने । वेणु, गति ज्ञान चिन्ता निशामन वादित्रग्रहणेषु । वेनु,
इत्येके । (१) खनु, अवदारणे । चीवृ, आदान संवरणयोः । (२)
चायृ, पूजा निशामनयोः । व्यय, दत्तौ । दाशृ, दाने । भेषृ, भये ।
गतावित्येके । श्रेषृ, श्लेषृ, गतौ । अस, गति दीप्त्या दानेषु । अष,
इत्येके । स्पश, बाधन स्पर्शनयोः । लष, कान्तौ । चष, भक्षणे ।
छष, विसायाम् । ऋष, आदान संवरणयोः । भ्रक्ष, भलक्ष, अदने ।
भक्ष, च । दासृ, दाने । माह, माने । (३) गुहृ, संवरणे । इति हि-
क्कादयउदात्ताः स्वरितेतः ॥

अथाऽजन्ताः श्रिजादयो नयसन्ताः पञ्चोभयतोभाषाः ॥

श्रिञ्, सेवायाम् । उदात्तः स्वरितेत् । (४) भृञ्, भरणे । हृञ्,
हरणे । धृञ्, धारणे । शीञ्, प्रापणे । इति भरत्यादयोऽनुदात्ताः
स्वरितेतः ॥

अथ धेटादयो जयसन्ताः पद्वत्वारिंशत्परस्मैभाषाः ॥

(५) धेट्, पाने । (६) ग्लै, ग्लै, हर्षक्षये । छै, न्यक्करणे ।

(१) लिटि-गमहनजनखनवसांलोपः कृडित्यनङि । ६ । ४ । ९८ । (२)
त्रायः की । ६ । १ । ३५ । (३) उदुपधायागोहः । ६ । ४ । ८९ । दूलोपे
पूर्वस्य दीर्घोऽणः । ६ । ३ । १११ । लुङि-लुग्वाडुहदिहलिहगुहामात्मनेपदे दन्त्ये ।
७ । ३ । ७३ । (४) कृद्धनोः स्ये । ७ । २ । ७० । लिङि-रिङ्शयगलिङ्क्षु ।
७ । ४ । २८ । लुङि-द्वस्वादङ्गात् । ८ । २ । २७ । (५) आदेवउपदेशेऽशिति ।
६ । १ । ४५ । लिटि-आत औणलः । ७ । १ । ३४ । आतोऽलोप इटिच । ६ ।
४ । ६४ । लिङि-दाधाध्वदाप् । १ । १ । २० । एलिङि । ६ । ४ । ६७ । लुङि-
विभाषा धेट्श्वयोः । ३ । १ । ४६ । विभाषा प्राधेट्शाच्छासः । २ । ४ । ७८ ।
आतः । ३ । ४ । ११० । यमरमनमातां सकच । ७ । २ । ७३ । (६) वान्यस्य संयोगा-
देः । ६ । ४ । ६८ ।

(१) निशामनं-चक्षुर्विज्ञानम् । (२) वादित्रग्रहणं-वादनार्थवाद्यभाण्डग्रहणम् । (३) स्प-
र्शनं-ग्रथनम् । (४) कान्तिरिच्छा । (५) न्यक्करणम्-अधः करणम् ।

द्रै, स्वप्ने । प्रै, तृप्तौ । ध्यै, चिन्तायाम् । रै, शब्दे । स्तयै, ष्टयै, शब्द संघा-
तयोः । खै, खर्दने । श्यै, जै, पै, क्षये । कै, गै, शब्दे । शै, श्रै, पाके ।
पै, ओषे, शोषणे । छै, वेष्टने । ष्यै, वेष्टने । शोभायां चेत्येके । दैष्ट,
शोधने । पा, पाने । घ्रा, गन्धोपादाने । ध्मा, शब्दा प्रिसंयोगयोः ।
छा, गतिनिवृत्तौ । घ्रा, अभ्यासे । दाण्, दाने । (१) ह्वृ, कौटिल्ये ।
स्वृ, शब्दोपतापयोः । स्मृ, चिन्तायाम् । हृ, संवरणे । (२) सृ,
गतौ । (३) ऋ, गति प्रापणयोः । गृ, घृ, सेचने । धृ, हृष्टने । सु,
गतौ । (४) पु, प्रसवे इत्यर्थयोः । (५) अ्रु, अवशे । ध्रु, स्थैर्ये । दु,
दु, गतौ । जि, जि, अभिभवे । इति धेटादयोऽनुदात्ताः ॥

अथ स्मिङ्ङादयो ङीङन्ता इतिः द्वाविंशतिरात्मनेभाषाः ॥

ष्मिङ्, ईषडसने । गुङ्, अव्यक्ते शब्दे । गाङ्, गतौ । कुङ्,
घुङ्, उङ्, डुङ्, शब्दे । उङ्, कुङ्, खुङ्, गुङ्, घुङ्, डुङ्, चेत्याहुरन्ये ।
च्युङ्, ज्युङ्, प्रुङ्, प्लुङ्, गतौ । क्लुङ्, इत्येके । रुङ्, गति रेपणयोः ।
धृङ्, अवध्वंसने । मेङ्, प्रणिदाने । (६) देङ्, रक्षणे । श्यैङ्,
गतौ । प्यैङ्, वृद्धौ । त्रैङ्, पालने ॥

इति ष्मिङ्प्रभृतयोऽनुदात्ताः ॥

पूङ्, पवने । मूङ्, बन्धने । ङीङ्, विहायसागतौ । इति पूङा-
द्य उदात्ताः ॥

(७) नृ, प्लवनसंतरणयोः । उदात्तः परस्मैभाषः ॥

(१) ऋतश्चसंयोगादेर्गुणः । ७।४।१०। लिङि-गुणोऽर्त्तिसंयोगाद्योः । ७।४।२९।
(२) लुङि-सर्त्तिशास्त्र्यर्त्तिभ्यश्च । ३।१।५६। ऋटशोऽङिगुणः । ७।४।१६।
(३) ऋच्छत्यृताम् । ७।४।११। इडत्यर्त्तिव्ययीनाम् । ७।२।६६।
(४) स्तुधून्भ्यः परस्मैपदेषु । ७।२।७२। (५) श्रुवः शृ च । ३।१।
७४। हुश्रुवोः सार्वधातुके । ६।४।८७। (६) दयतेर्दिगि लिटि । ७।४।९।
स्थाव्वोरिच्च । १।२।१७। (७) वृत्तो वा । ७।२।३८। लिङि-ऋत-
इद्धातोः । ७।१।१००। लुङि-सिचि च परस्मैपदेषु । ७।२।४०।

[१] खर्दन-स्थैर्यं हिंसाच । [२] प्रसवोऽभ्यनुज्ञा ।

अथ गुपादयो हृत्यन्ताः अष्टावात्मनेभाषाः ॥

(१) गुप, गोपने । तिज, निशाने । (२) मान, पूजायाम् । वध, बन्धने । गुपादयश्चत्वार उदात्ता अनुदात्तेतः ॥

रभ, राभस्त्रे । डुलभष्, प्राप्तौ । ड्वञ्ज, परिड्वङ्गे । हृद, पुरीषोत्सर्गे । रभादयश्चत्वारोऽनुदात्ता अनुदात्तेतः ॥

अथ धिदादयो मेहत्यन्ताः पञ्चदश परस्मैभाषाः ॥

जिष्विदा, अव्यक्ते शब्दे । उदात्तः । स्कन्दिर्, गतिशोषणयोः । यभ, मैथुने । णम, प्रहृत्वे शब्दे च । गम्ल्, सृष्ट्, गतौ । यम, उपरमे । तप, सन्तापे । त्यज, हानौ । पञ्ज, संगे । दृशिर्, प्रेक्षणे । दंश, दशने । कृष, विलेखने । दह, भस्मीकरणे । मिह, सेचने । स्कन्दादयोऽनुदात्ताः । इति धिदादय उदात्तेतः ॥

अथैकः परस्मैभाषः ॥

(३) कित, निवासे रोगापनयने च । उदात्तेत् ॥

अथ द्रावुभयतोभाषौ ॥

(४) दान, खण्डने । (५) शान, तेजने । स्वरितेतौ ॥

अथ पचादयो वहत्यन्ता नवोभयतोभाषाः ॥

डुपचष्, पाके । षच, समवाये । भज, सेवायाम् । (६) रञ्ज, रागे । शप, आक्रोशे । त्विष, दीप्तौ । (७) यज, देव पूजा संगतिकरण दानेषु । डुवष्, बीजसन्ताने छेदने च । वह, प्रापणे ॥ इति पचादयोऽनुदात्ताः स्वरितेतः सचतिस्तूदात्तः ।

(१) गुपतिङ्किद्भ्यः सन् । ३ । १ । ५ । सन्यङोः । ६ । १ । ९ ।

(२) मानबधदानशान्भ्योर्दीर्घश्चाभ्यासस्य । ३ । १ । ६ । (३) संशये प्रायेणायं विपूर्वः । अस्यानुदात्तेत्वमाश्रित्यकेचित् “चिकित्सते” इत्युदा हरन्ति । (४) अर्थविशेषे सन्निष्यते । ३ । १ । ६ । (५) अर्थविशेषे सन्निष्यते । (६) रजेश्च । ६ । ४ । २ । (७) लिटि-लिङ्यभ्यासस्योभयेषाम् । ६ । १ । ७ । वाचिस्वापिजादीनां किति दा । १ । १ । ५ ।

[१] राभस्यमुपक्रमः । [२] पुरीषो-गूयम् । (३) आक्रोशोविरुद्धानुद्धानम् ।

अथैकः परस्मैभाषः ॥

(१) वस, निवासे । उदात्तेदनुदात्तः ।

अथ व्येजादयस्तय उभयतोभाषाः ॥

(२) वेज्, तन्तुसन्ताने । (३) व्पेज्, संवरणे । (४) ह्वेज्, स्पर्द्धायां शब्दे च । व्येजादयोऽनुदात्ताः ।

अथ द्वौ परस्मैभाषौ ॥

वद, व्यक्तायां वाचि । (५) दुओदिव, गतिवृद्धयोः । इत्युदात्तौ । वृत् । इति यजादिर्गणः समाप्तः । भ्वादिस्त्वाकृतिगणः । तेन चुलुम्पतीत्यादि संग्रहः । (६) ऋति, सौत्रो धातुः ।

इति शब्दिकरणा भ्वादयः ॥

(१) आसिबसिषसीनां च । ८ । ३ । ६० । (२) लिटि-वेजो-वयिः । २ । ४ । ४१ । ग्रहिन्यावयिव्यधिवष्टिविचतिवृश्चतिपृच्छतिभृज्ज-तीनां डिति च । ६ । १ । १६ । लिटि वयो यः । ६ । १ । ३६ । वश्चास्यान्यतरस्यां किति । ६ । १ । ३९ । वेजः । ६ । १ । ४० । (३) न व्यो लिटि । ६ । १ । ६४ । (४) लिटि-अभ्यस्तस्य च । ६ । १ । ३३ । लुङि-लिपिसिचिह्वश्च । ३ । १ । ५३ । आत्मनेपदेष्वन्यतरस्याम् । ३ । १ । ५४ । (५) लिटि-विभाषा श्वेः । ६ । १ । ६० । लुङि-इवयतेरः । ७ । ४ । १८ । (६) कतेरीयङ् । ३ । १ । २६ ।

अथाऽदादिर्गणः ॥

अथ द्वौ परस्मैभाषौ ॥

(१) अद, भक्षणे । (२) हन, हिंसा गत्योः । अनुदात्तावुदात्तेतौ ॥

अथ चत्वार उभयतोभाषाः ॥

(३) द्विष, अघ्नौ । (४) दुह, प्रपूरणे । दिह, उपचये ।
लिह, आस्वादने । द्विषादयोऽनुदात्ताः स्वरितेतः ॥

अथैक आत्मनेभाषः ॥

(५) चक्षिङ्, व्यक्तायां वाचि । अयं दर्शनेऽपि ।

अथ पृच्यन्ताः षोडशात्मनेभाषाः ॥

ईर, गतौ कम्पने च । ईड, स्तुतौ (६) ईश, ऐश्वर्ये । आस,
उपवेशने । आडः शासु, इच्छायाम् । वस, आच्छादने । कसि,
गतिशासनयोः । कस इत्येके । कश इत्यन्ये । णिसि, चुम्बने ।

(१) अदिप्रभृतिभ्यः शपः । २।४।७२ । बहुलं छन्दसि । २।४।७३ ।
लिटि-लिङ्मन्यतरस्याम् । २।४।४० । लोटि-हुङ्मन्योर्हेर्धिः । ६।४।
१०१ । लङि-अदः सर्वेषां । ७।३।१०० । लुङ्सनोर्ध्वस्य । २।४।३७ । (२) अ-
नुदात्तोपदेशवनतितनोत्यादीनामनुनासिकलोपो झलिकृडिति । ६।४।३७ । वमोर्वा । ८।४।
२३ । हो हन्तेर्जिन्नेषु । ७।३।५४ । अभ्यासाच्च । ७।३।५५ । लोटि-हन्तेर्जः । ६।४।
३६ । आ० लिङि-हनो वध लिङि । २।४।४२ । लुङि च । २।४।४३ ।
(३) लाङि-द्विषश्च । ३।४।११२ । (४) दादेर्धातोर्ध्वः । ८।२।३२ ।
(५) चक्षिङः ख्याञ् । २।४।५४ । लिटि-वाँ लिटि । २।४।५५ ।
वा०-सशादिर्वा । २।४।५४ । वा०-असिद्धे शस्य यवचनं विभाषा ।
लुङि-अस्यतिवाक्ख्यतिभ्योऽङ् । ५।१।५२ । वा०-वर्जने प्रतिषेधः ।
२।४।५४ । (७) ईशः से । ७।२।७७ । ईङ्जनोर्ध्वे च । ७।२।७८ ।

१०४

३४, ६६४
१६-२-६०

अदादिगणः ॥

२१

णिजि, शुद्धौ । सिजि, अव्यक्ते शब्दे । पिजि, वर्णे । पृजीत्येके ।
वृजी, वर्जने । पृची, संपर्चने । इतीरादय उदात्ता अनुदात्ततः ॥

अथ द्वावात्मनेभाषौ ॥

पूङ्, प्राणिगर्भविमोचने । (१) शीङ् स्वप्ने । उदात्तौ ।

अथ पञ्च परस्मैभाषाः ॥

(२) यु, मिश्रणेऽमिश्रणे च (३) रु, शब्दे । णु, स्तुतौ । टुचु,
शब्दे । क्षण, तेजने । इत्युदात्ताः ॥

अथैक उभयतोभाषः ॥

(४) ऊर्णुञ्, आच्छादने । उदात्तः ॥

अथ पञ्च परस्मैभाषाः ॥

एणु, प्रस्रवणे । शु, अभिगमने । (५) पु, प्रसवैश्वर्ययोः । कु,
शब्दे । तु गतिवृद्धिर्हिंसासु (सौत्रोयम्) इत्यनुदात्ता उदात्ततः ॥

अथ द्वाउभयतोभाषौ ॥

ण्डुञ्, स्तुतौ (६) ब्रूञ्, व्यक्तायां वाचि । इत्यनुदात्तौ ॥

(१) शीङः सार्वधातुके गुणः । ७ । ४ । २१ । शीङो रुट् । ७ । १ । ६ ।
(२) उतोवृद्धिर्लुकि हलि । ७ । ३ । ८१ । (३) तुरुस्तुशम्यमः सार्वधा-
तुके । ७ । ३ । १५ । (४) ऊर्णोतिर्विभाषा । ७ । ३ । १० । वा०—ऊर्णोति-
राम्नेतिवाच्यम् । नन्द्राः संयोगादयः । ६ । १ । ३ । विभाषोर्णोः । १ । २ । ३ ।
गुणोऽपृक्ते । ७ । ३ । ११ । ऊर्णोतिर्विभाषा । ७ । २ । ६ ।
(५) लुङि—स्तुसुधूञ्भ्यः परस्मैपदेषु । ७ । २ । ७२ । [६] लटि—ब्रुवः
पञ्चानामादित आहो ब्रुवः । ३ । ४ । ८४ । आहस्थः । ८ । २ । ३५ । ब्रुव ईट् । ७ ।
३ । १३ । ब्रुवो वचिः । २ । ४ । ५३ । लुङि—वचउम् । ७ । ४ । २० ।
छान्दसलुङि—लिङ्याशिष्यङ् । ३ । १ । ८६ । छन्दस्युभयथा । ३ । १ ।
११७ । इष्टिः—स्थागागमिवचिवदिशकिरुहयः प्रयोजनम् ।

(१) प्रसवोभ्यनुज्ञानम् ।

अथैकोनविंशतिः परस्मैभाषा इङ्त्वात्पनेभाषाः ॥

(१) इण् गतौ । (२) इङ् अव्ययने । (३) इक् स्मरणे । वी, गति व्याप्ति प्रजननं कान्त्य सन स्वादनेष्टु । (४) घा, प्रापणे । वा, गतिगन्धनयोः । भा, दीप्तौ । षणा, शौचे । आ, पाके । द्रा, कुत्सायां गतौ । प्सा, भक्षण्ये । पा, रक्षणे । रा, दात्रे । ला, आदाने । दाप्, लवने । (५) रुया, प्रकथने । प्रा, पूरणे । सा, स्नाने । (६) वच, परिभाषणे, इत्यनुदात्ता उदात्तेतः ॥

अथ चत्वारः परस्मैभाषाः ॥

(७) विद, ज्ञाने । (८) अस, भुवि । (९) मृजू, शुद्धौ । (१०) रुदिर, अभ्रुविमोचने । इत्युदात्ता उदात्तेतः ॥

[१]-इणो यग् । ६।४।८१ । दीर्घ इणः किति । १।४।६२ । लिङि-एतेलिङि । ७।४।२४ । लुङि-इणो गा लुङि । २।४।४५ । [२] नित्यमधिपूर्वः । लिङि-गाङ्लिङि । २।४।४६ । लुङ्लुङोः-विभाषालुङ्लुङोः । २।४।५० । गाङ् कुटादिभ्योऽज्जिन्डित् । १।२।१ । घुमास्थागापाजहातिसां हलि । ६ । ४।६६ । [३] अयमप्यधिपूर्वः । वा०-इण्वदिक इति वक्तव्यम् । [४] लिङि-लङः शाकटायनस्यैव । ३।४।१११ । [५] इष्टिः-अयं सार्वधातुकमात्रविषयः । [६] अयमन्तिपरो न प्रयुज्यते । बहुवचनपर इत्यन्ये । द्विपर-इत्येके ॥ [७] लिङि-विदोऽल्यो वा । ३ । ४ । ८३ । लोटि-विदां कुर्वन्वित्यन्यतरस्याम् । ३।१।४१ । तनादिकृज्भ्य उः । ३।१।७९ । अत-उत्सार्वधातुके । ६।४।११० । लङि-दश्च । ८।२।७५ । [८] असोरलोपः । ६।४।१११ । आर्द्धधातुके-अस्तेर्भूः । २।४।५२ । लोटि-ध्वसोरेद्धावभ्यासलोपश्च । ६।४।११६ । उपसर्गप्रादुर्भ्यामिस्तिर्यचपरः । ८।३।८७ । [९] मृजेर्वृद्धिः । ७।२।११४ । इष्टिः-इहान्ये वैयाकरणा मृजेरजादौ संक्रमे विभाषा वृद्धिमारभन्ते । १।१।३ । [१०] रुदादिभ्यः सार्वधातुके । ७।२।७६ । लङि-रुदश्च पञ्चभ्यः । ७।३।९८ । अङ्-गार्ग्यगालवयोः । ७।३।९९ ।

[१] प्रजन-गर्भ ग्रहणम्, असन-क्षेपणम् । [२] गन्धन-सूचनम् ।

अयैकः परस्मैभाषः ॥

(१) अिप्वप्, शये । अनुदात्तः ॥

अथ सप्त परस्मैभाषाः ॥

श्वस, प्राणने । (२) अल, च । (३) जक्ष, भक्षहसनयोः । (४) जागृ, निद्राक्षये । (५) दरिद्रा, दुर्गतौ । (६) चकासु, दीप्तौ । (७) शासु, अनुशिष्टौ । इत्युदात्ताः ।

अथ द्वावात्मनेभाषौ ॥

(८) दीधीङ्, दीप्ति देवनयोः । वेवीङ्, वेतिना तुल्ये । इत्युदात्तौ ॥

अथ त्रयः परस्मैभाषाः ॥

षस, सस्ति, स्वप्ने । वश, कान्तौ । इत्युदात्ताः । चर्करीतं च ॥

अयैक आत्मनेभाषः ॥

न्हुङ्, अपनयने । इत्यनुदात्तः ।

इति लुग्विकरणा अदादयः ॥

(१) सुविनिर्दुर्भ्यः सुषिभृतिसमाः ॥ ८१ ॥ ८८ ॥ वा०-पूर्वत्रासिद्धीयमद्विर्वचने ।
(२) अनितेः । ८१ ॥ १२१ ॥ (३) जक्षित्यादयः षट् । ६१ ॥ १६१ ॥ अदभ्यस्तात् । ७१ ॥ १४१ ॥
(४) जाग्रोऽविचिण्णलङिस्तु । ७१ ॥ ३१ ॥ ८५ ॥ लङि-जुसि च । ७१ ॥ ३१ ॥ ८३ ॥
(५) इद्वरिद्रस्य । ६१ ॥ ४१ ॥ ११४ ॥ इनाभ्यस्तयोरातः । ६१ ॥ ४१ ॥ ११२ ॥
वा०-दरिद्रातेरार्द्धधातुके लोपो वक्तव्यः । वा०-अद्यतन्यां वेति वक्तव्यम् । (६)
लङि-तिप्यनस्तेः । ८१ ॥ २७३ ॥ सिपि धातोर्स्वा । ८१ ॥ २१ ॥ ७४ ॥ (७)
शास इदङ्गहलोः । ६१ ॥ ४१ ॥ ३४ ॥ लोटि-शा हौ । ६१ ॥ ४१ ॥ ३५ ॥ (८)
यीवर्णयोर्दीधिबेव्योः । ७१ ॥ ४१ ॥ १३ ॥

(१) अनुशिष्टिर्विविच्यज्ञापनम् । (२) येङ्लुगन्तमित्यर्थः ।

अथ जुहोत्यादिर्गणः ॥

अथ त्रयः परस्मैभाषाः ॥

(१) जु, दानादनयोः । आदाने चेत्येके । प्रीणनेऽपीतिमहाभाष्यसम्मतम् । (२) जिभी, भये । ही, लज्जायाम् । जुहोत्यादयोऽनुदात्ताः ।

अथैकः परस्मैभाषः ॥

(३) पू, पालनपूरणयोः । उदात्तः । ह्रस्वान्तोऽयमित्येके ।

अथैक उभयतोभाषः ।

(४) डभृञ्, धारण पोषणयोः । अनुदात्तः ॥

अथ द्वावात्मनेभाषौ ॥

(५) माङ् माने शब्दे च । ओहाङ्, गतौ । अनुदात्तौ ॥

अथैकः परस्मैभाषः ॥

(६) ओहाक्, त्यागे । अनुदात्तः ॥

अथ द्वावुभयतोभाषौ ॥

(७) डुदाञ्, दाने । (८) डुधाञ्, धारण पोषणयोः । दानेऽपीत्येके । अनुदात्तौ ।

(१) जुहोत्यादिभ्यः श्लुः । २ । ४ । ७५ । श्लौ । ६ । १ । १० । बहुलं छन्दसि । २ । ४ । ७६ । भीहीभृहुवां श्लुवच्च । ३ । १ । ३२ । (२) भियोऽन्यतरस्याम् । ६ । ४ । ११५ । (३) अर्त्तिपिपत्त्योश्च । ७ । ४ । ७७ । उदोष्ठ्यपूर्वस्य । ७ । १ । १०२ । लिटि-शृदृष्ठां ह्रस्वो वा । ७ । ४ । १२ । (४) भृजामित् । ७ । ४ । ७६ । (५) ईहल्यघोः । ६ । ४ । ११३ । (६) जहातेश्च । ६ । ४ । ११६ । लोटि-आचहौ । ६ । ४ । ११७ । विधिलितिङि-लोपोपि । ६ । ४ । ११८ । (७) घोर्लोपो लेटि वा । ७ । ३ । ७० । (८) दधस्तथोश्च । ८ । २ । ३८ । वा०-पूर्वत्रासिद्धे न स्थानिवत् ।

(१) हविः प्रक्षेपोऽत्रदानम् ।

अथ त्रय उभयतोभाषाः ॥

(१) णिजिर्, शौच पोषणयोः । विजिर्, पृथग्भावे । विष्ट, व्याप्तौ । इति णिजादयोऽनुदात्ताः ॥

अथ गणान्ताः परस्मैभाषाश्छान्दसाश्चैकादश ॥

(२) घृ, क्षरणदीप्त्योः । (३) हृ, प्रसह्यकरणे । ऋ, सृ, गतौ । इति घ्रादयश्चत्वारोऽनुदात्ताः ॥

(४) भस्, भर्त्सनदीप्त्योः । उदात्त उदात्तेत् । कि, ज्ञाने । अनुदात्तः । तुर, त्वरणे । धिष, शब्दे । धन, धान्ये । (५) जन, जनने । तुरादय उदात्ता उदात्तेतः । गा, स्तुतौ अनुदात्तः । छन्दसि वृत् ।

इति इलञ्चिकरणा जुहोत्यादयः ॥

अथ दिवादिर्गणः ॥

अथ दिवादयः पङ्क्तिशतिः परस्मैभाषाः ॥

(६) दिवु, क्रीडा विजिगीषा व्यवहार द्युति स्तुति मोद मद स्वप्न कान्ति गतिषु । षिवु, तन्तुसन्ताने । स्त्रिवु, गतिशोषणयोः । छिवु, निरसने । स्नुसु, अदने । आदान इत्येके । अदर्शन-इत्यपरे । स्नसु, निरसने । कनसु, हरणदीप्त्योः । व्युष, दाहे । प्लुष, च (७) नृती, गात्रविक्षेपे । त्रसी, उद्वेगे । कुथ, पूतीभावे । पुथ, हिं-

(१) निजां त्रयाणां गुणः श्लो । ७।४।७५। नाभ्यस्तस्याचिपिति सार्वधातुके । ७।३।८७। (२) बहुलं छन्दसि । ७।४।७८। (३) ब्वा०-हृग्रहो छन्दसि हस्य भवम् । (४) घसिभसो-र्हलि च । ६।४।१००। (५) जनसनखनांसञ्जलोः । ६।४।४२। लेटि—वाच्छन्दसि । ३।४।८८। (६) दिवादिभ्यः श्यन् । ३।१।६९। (७) सेऽसिचिकृत-चृतृदृदतृदतृतः । ७।२।५७।

(१) हठात्करणे । (२) कान्ति-रिच्छा । द्युतिः—शोभा । (३) हरणं—कौटिल्यम् । (४) पूतीभावोदुर्गन्ध इतिमाधवः, पवित्रीभवनमित्यन्ये ।

सायाम् । शुध, परिवेष्टने । क्षिप, प्रेरणे । अनुदात्तः । पुष्प, विकस-
ने । तिम, छिम, छीम, आर्द्राभावे । व्रीड, चोदने लज्जायाञ्च । इष,
गतौ । षह, पुह, चक्यर्थे । जृष्, भृष्, वयोहानौ । इति दिवाद्य-
उदात्ता उदात्तेतः ॥

अथ द्वावात्मनेभाषौ ॥

षूङ्, प्राणिप्रसवे । दूङ्, परित्यापे । इत्युदात्तौ ॥

अथ दीडादय एकादश आत्मनेभाषाः ॥

(१) दीङ्क्षये । डीङ्, विहायसा गतौ । धीङ्, आधारे । मीङ्,
हिंसायाम् । रीङ्, अवणे । (२) लीङ्, श्लेषणे । व्रीङ्, वृणोत्यर्थे ।
(वृत्) स्वाद्य ओदितः । पीङ्, पाने । माङ्, माने । ईङ्, गतौ ।
प्रीङ्, प्रीणने । इति दीडादय अनुदात्ता डीङ्, तूदात्तः ॥

अथ चत्वारः परस्मैभाषाः ॥

(३) शो, तनूकरणे । छो, छेदने । षो, अन्तर्कर्मणि । दो, अव-
खण्डने । इति प्रभृतयोऽनुदात्ताः ॥

अथ पञ्चदशात्मनेभाषाः ॥

(४) जनी, प्रादुर्भावे । दीप्ती, दीप्तौ । पूरी, आप्यायने ।
तूरी, गतित्वरण हिंसनयोः । धूरी, गूरी, हिंसागत्योः । घूरी, जूरी,
हिंसावयोहान्योः । शूरी, हिंसा स्तम्भनयोः । चूरी, दाहे । तप, ऐ-
श्वर्ये (५) वावृत्, वरणे । क्लिश, उपतापे । काश, दीप्तौ । वाश,
शब्दे । इति तपिवर्जमुदात्ता अनुदात्तेतः ।

(१) दीङो युडाचि क्ति ६।४।६३। मीनातिमिनोतिदीङाल्यपि च । ६।१।५०।
(२) विभाषा लीयते । ६।१।५१। (३) ओतः श्यनि । ७।३।७१। (४) ज्ञाज-
नोर्जा । ७।३।७२। जनिवध्योश्च । ७।३।७३। (५) केचित्तैश्वर्येण
सह वा शब्दं संबध्नन्ति तन्मते (वृत्, वरणे) इयानेव धातुः ।

(१) चोदने इत्येव कश्चित् । (२) चक्यर्थस्तुतिः । (३) परित्यापः-स्वेदः । (४) आप्यायन-
पूर्णता ।

मृष, तितिक्षायाम् । ईशुचिर्, पूतीभावे । उदात्तौ ।

अथ पञ्चोभयतोभाषाः ॥

(१) णह, बन्धने । रज्ज, रागे । शष, आक्रोशे । अनुदात्ताः ।

अथैकादशात्मनेभाषाः ॥

(२) पद, गतौ । खिद, दैन्ये । विद, सत्तायाम् । युध, अवग-
मने । युध, संप्रहारे । अनोरुध, कामे । अण, प्राणने । अन, इत्यन्ये ।
उदात्तः । जन, ज्ञाने । युज, समाधौ । सृज, विसर्गे । लिश, अल्पी-
भावे । इत्यनुदात्ता अनुदात्तेतः ॥

अथ गणान्ता एकसप्ततिः परस्मैभाषाः ॥

राधोऽकर्मकाद्वृद्धावेव । व्यध, ताडने । पुष, पुष्टौ । शुष, शो-
षणे । तुष, प्रीतौ । दुष, वैकृत्ये । (३) श्लिष, आलिङ्गने । शक
विभाषितोमर्षणे । जिष्विदा, गात्रप्रक्षरणे । प्विदा इति केचित् ।
क्रुध, क्रोधे । क्षुध, बुभुक्षायाम् । शुध, शौचे । पिधु, संराद्धौ । इ-
त्यनुदात्ता उदात्तेतः । (४) रध, हिंसा संराध्योः । (५) णश, अ-
दर्शने । तृष, प्रीणने । दृष, हर्षणमोहनयोः । अनुदात्तौ । (६) द्रुह,
जिघांसायाम् । सुह, वैचित्त्ये । स्नुह, उद्गिरणे । णिह, प्रीतौ ।
वृत् रधादयः । (७) शसु, उपशमे । तसु, काङ्क्षायाम्, दसु, उपश-
मे । असु, तपसि खेदे च । असु, अनवस्थाने । क्षसु, सहने । क्लसु,
ग्लानौ । मदी, हर्षे । इत्यष्टौ शमादयः । (८) असु, क्षेपणे । (९) यसु,

(१) नहो धः । ८ । २ । ३४ । (२) चिण्तेपदः । ३ । १ । ६० ।
(३) श्लिष आलिङ्गने । ३ । १ । ४६ । (४) रधादिभ्यश्च । ७ । २ । ४५ ।
नेत्यलिटिरधेः । ७ । २ । ६२ । (५) मस्मिनशोऽङ्गलि । ७ । १ । ६० । नशोः पा-
न्तस्य । ८ । ४ । ३६ । (६) वा द्रुहमुहस्नुहस्निहाम् । ८ । २ । ३३ । (७) शमामग्रानां दिर्वि-
श्यानि । ७ । ३ । ७४ । (८) लुङि-अस्यतेत्युक् । ७ । ४ । १७ । (९)
यसोऽनुपसर्गात् । ३ । १ । ७१ । संयसश्च । ३ । १ । ७२ ।

(१) तितिक्षा-क्षमा । (२) पूतीभावः क्लेदः । (३) समाधिश्चित्तवृत्तिनिरोधः । (४) वैकृत्यं-
विकृतिः । (५) गात्रप्रक्षरणं-वर्मस्तुतिः । (६) संराद्धिः-पाकः । (७) मोहनं-गर्वः ।
(८) वैचित्त्यमविवेकः ।

प्रयत्ने । जसु, मोक्षणे । तसु, उपक्षये । दसु, च । वसु, स्तम्भे । व-
शादिरित्येके । व्युष, विभागे । ओष्ठयादिर्दन्त्यान्तो व्युस इत्यन्ये ।
अयकारं वुस इत्यपरे । प्लुष, दाहे । विस, प्रेरणे । कुस, संश्लेषणे ।
वुस, उत्सर्गे । सुस, खण्डने । मसी, परिणामे । समी इत्येके । लुठ,
विलोडने । उच, समवाये । भृशु, भ्रंशु, अधःपतने । वृश, वरणे ।
कृश, तनूकरणे । त्रितृष, पिपासायाम् । हृष, तुष्टौ । रुष, रिष, हिं-
सायाम् । डिप, चेपे । कुप, क्रोधे । गुप, व्याकुलत्वे । युपु, रुप, लुपु,
विमोहने । लुभ, गार्ध्वे । क्षुभ, संचलने । णभ, तुभ, हिंसायाम् ।
क्लिद्, आर्द्राभावे । (१) जिमिदा, स्नेहने । जिक्ष्वदा, स्नेहन-
मोचनयोः । ऋधु, वृद्धौ । गृधु, अभिकाङ्क्षायाम् । वृत् । इत्युदात्ता-
उदात्तेतः । दिवादिराकृतिगणः ।

इति श्यन्विकरणा दिवादयः ॥

अथ स्वादिर्गणः ॥

अथ स्वादयो दशोभयतोभाषाः ॥

(२) पुञ्, अभिषवे । षिञ् बन्धने । शिञ्, निशाने । डुभिञ्,
प्रक्षेपणे । (३) चिञ्, चयने । (४) स्तृञ्, आच्छादने । कृञ्, हिं-
सायाम् । (५) वृञ्, वरणे । धुञ्, कम्पने । दीर्घान्तोपीत्येके । इति
वृञ्वर्जमनुदात्ताः ।

अथ नव परस्मैभाषाः ॥

डुहु, उपतापे । (६) हि, गतौ वृद्धौ च । पृ, प्रीतौ । स्पृ, प्रीति

(१) मिर्दुर्गणः । ७ । ३ । ८२ । (२) स्वादिभ्यः श्नुः । ३१ । ७३ । सुनोतेः
स्यसनोः । ८ । ३१ । १७ । (३) लिटि-विभाषा चेः । ७ । ३१ । ५८ । (४) कृतश्च संयोज्योदेः ।
७ । २ । ४३ । (५) लिटि-वभूयाततन्थजगृभमववर्थेतिनिगमे । ७ । २ । ६४ ।
लिङ्सिचोरात्मनेपदेषु । ७ । २ । ४२ । न लिङि । ७ । २ । ३९ । (६) पृणो-
त्यादयस्त्रयोऽपिछान्दसाः ।

(१) परिणामो-विकारः । (२) गार्ध्वमाकाङ्क्षा । (३) निशानं-तीक्ष्णीकरणम् ।

पालनयोः । प्रीतिचलनयोरित्यन्ये । स्मृ, इत्येके । (१) आप्ल, व्याप्तौ । शक्नु, शक्तौ । (२) राध, साध, संसिद्धौ । इत्यनुदात्ताः ।

अथ द्रावात्मनेभाषौ ॥

(३) अशु, व्याप्तौ संघाते च । ष्ठिघ, आस्कन्दने । इत्युदात्ता-
वनुदात्तेतौ ।

अथागणान्तात् षोडश परस्मैभाषाः ॥

तिक, तिग, गतौ च । षघ, हिंसायाम् । जिघृषा, प्रागल्भ्ये ।
(४) दम्भु, दम्भने । ऋधु, वृद्धौ । तृप, प्रीणन इत्येके । छन्दसि ।
अह, व्याप्तौ । दघ, घातने पालने च । चमु, भक्षण्ये । रि, क्षि, चि-
रि, जिरि, दाश, द, हिंसायाम् । क्षि, भाषायामपि । इत्युदात्ता-
उदात्तेतः । वृत् ।

इति श्नुविकरणाः स्वादयः ॥

अथतुदादिर्गणः ॥

अथ षड्भयतोभाषाः ॥

(५) तुद, व्यथने । णुद, प्रेरणे । दिश, अतिसर्जने । (६)
अस्ज, पाके । क्षिप, प्रेरणे । कृष, विलेखने । इत्यनुदात्ताः स्व-
रितेतः ।

अथैकः परस्मैभाषः ॥

ऋषी, गतौ । उदात्त उदात्तेत् ।

(१) हिनुमीना । ७ । ४ । १५ । हेरचडि । ७ । ३ ।
५६ । (२) राधोहिंसायाम् । ६ । ४ । १२३ । (३) अश्रोतेश्च । ७ । ४ ।
७२ । (४) वा० दम्भेश्च-एत्वाभ्यासलोपौवक्तव्यौ । (५) तुदादिभ्यः शः । ३ ।
१ । ७७ । (६) अस्जोरोपधयोरन्यतरस्याम् । ६ । ४ । ४७ ।

(१) आस्कन्दनम्-गमनम् । (२) लोकवञ्चनायविहितकर्मानुष्ठानंदम्भः (३)
अतिसर्जनदानम् ।

अर्थ चत्वारः आत्मनेभाषाः ॥

जुषी, प्रीति सेवनयोः (१) । ओविजी, भय चलनयोः । ओलजी, ओलस्जी, व्रीडायाम् । इत्युदात्ता अनुदात्ततः ।

अथ ब्रश्चादयश्चतुर्दशोत्तरशतं परस्मैभाषाः ।

ओब्रश्च, छेदने । व्यच, व्याजीकरणे । उछि, उच्छे । उछी, विवासे । ऋछ, गतीन्द्रियप्रलयमूर्तिभावेषु । मिछ, उत्कलेशे । जर्ज, चर्च, झर्झ, परिभाषणभर्त्सनयोः । त्वच, संवरणे । ऋच, स्तुतौ । उब्ज, आर्जवे । उब्ज, उत्सर्गे । लुभ, विमोहने । रिफ, कथन युद्ध निन्दा हिंसादानेषु । रिह, इत्येके । तृप, (२) तृष्प, तृप्तौ । तृफ, तृष्फ, इत्येके । तुप, तुष्प, तुफ, तुष्फ, हिंसायाम् । दृफ, दृष्फ, उत्कलेशे । दृफ, इत्यन्ये । ऋफ, हिंसायाम् । गुफ, गुष्फ, ग्रन्थे । उभ, उम्भ, पूरणे । शुभ, शुम्भ, शोभार्थे । दृभी, ग्रन्थे । चृती, हिंसा ग्रन्थनयोः । विध, विधाने । जुड, गतौ । जुन, इत्येके । मृड, सुखने । पृड, च । पृण, प्रीणने । वृण, च । मृड, हिंसायाम् । तुण, कौटिल्ये । पुण, कर्मणि शुभे । मुण, प्रतिज्ञाने । कुण, शब्दोपकरणयोः । शुन, गतौ । हुण, हिंसा गति कौटिल्येषु । घुण, पूर्ण, अमरणे । पुर, ऐश्वर्य दीप्तयोः । कुर, शब्दे । खुर, छेदने । मुर, संवेष्टने । चुर, विलेखने । घुर, भीमार्थ शब्दयोः । पुर, अग्रगमने । वृह, उद्यमने । वृह, इत्येके । तृह, स्तृह, तृह, हिंसार्थाः । इष, इच्छायाम् । मिष, स्पर्धायाम् । किल, श्वेत्य क्रीडनयोः । तिल, स्नेहे । चिल, वसने । चल, विलसने । इल, स्वप्न क्षेपणयोः । विल, संवरणे । विल, भेदने । णिल, गहने । हिल, भावकरणे । शिल, पिल, उच्छे । मिल, श्लेषणे । लिख, अक्षरविन्यासे । कुट, कौटिल्ये । पुट, संश्लेषणे । कुज, संकोचने । गुज, शब्दे ।

(१) विज इट् । १ । २ । २ । (२) वा०—शेतृम्पादीनां नुम्वाच्यः ।

(१) व्याजीकरणम्—कपटकरणम् । (२) उत्कलेशः—पीडा । (३) विमोहनमाकुलीकरणम् । (४) भावकरणमभिप्रायसूचनम् ।

शुड, रक्षायाम् । डिप, क्षेपे (१) कुर, छेदने । स्फुट, विकसने ।
मुट, आक्षेप मर्दनयोः । त्रुट, छेदने । तुट, कलहकर्मणि । चुट, छुट,
छेदने । जुड, बन्धने । कड, मदे । लुट, संश्लेषणे । कूड, घनत्वे ।
कुड, बाल्ये । पुड, उत्सर्गे । धुड, प्रतिघाते । तुड, तोडने । धुड, स्थुड,
संवरणे । खुड, छुड, इत्येके । स्फुर, फुल, संचलने । स्फुर, स्फुरणे ।
(२) स्फुल, संचलन इत्येके । स्फुड, चुड, वुड, संवरणे । कृड,
भृड, निमज्जन इत्येके । इत्युदात्ताः ॥

अथैक आत्मनेभाषः ॥

गुरी, उद्यमने । इत्युदात्तोऽनुदात्तेत् ।

अथ चत्वारः परस्मैभाषाः ॥

पू, स्तवने । धू, विधूयने । गु, पुरीषोत्सर्गे । ध्रु, गति स्वैर्ययोः ।
ध्रुव, इत्येके । आद्यावुदात्तावन्त्यौचानुदात्तौ ।

अथ द्वावात्मनेभाषौ ॥

कूड्, शब्दे । कुड्, इत्येके । इत्युदात्तौ ॥

[वृत्] इति कुटादिगणः समाप्तः ॥

अथ द्वावात्मनेभाषौ ॥

पृड्, व्यायामे । (३) मृड्, प्राणत्यागे । इत्यनुदात्तौ ॥

अथ सप्त परस्मैभाषाः ॥

रि, पि, गतौ । धि, धारणे । चि, निवास गत्योः । इत्यनुदात्ताः ।
ध्रू, प्रेरणे । (४) कृ, विक्षेपे (५) गृ, निगरणे । इत्युदात्ताः ॥

(१) नभकुर्छराम् । ८।२।७६। (२) स्फुरतिस्फुल्लयोर्निर्विभ्यः । ८।३।७६।
(३) त्रियतेर्लुङ्लिङोश्च । ३।३।६१। (४) किरतौ लवने । ६।१।
१४०। वा०—अडभ्यासव्यवायेऽपि सुट्कात्पूर्वइति वक्तव्यम् । हिंसायां प्रतेश्च । ६।
१।१४१। (५) अचि विभाषा । ८।२।२१।

(१) घनत्वं—सान्द्रता । (२) तोडनं—भेदः ।

अथ द्वावात्मनेभाषौ ॥

दृङ्, आदरे । धृङ्, अवस्थाने । इत्यनुदात्तौ ॥

अथ षोडश परस्मैभाषाः ॥

प्रच्छ, ज्ञीप्सायाम् । वृत् । किरादयो वृत्ताः ॥

सृज, विसर्गे । (१) दुमस्जो, शुद्धौ । रुजो, भङ्गे । सुजो, कौटिल्ये । छुप, स्पर्शे । रुश, रिश, हिंसायाम् । लिश, गतौ । स्पृश, संस्पर्शने । विच्छ, गतौ । विश, प्रवेशने । मृश, आमर्शने । णुद्, प्रेरणे । षद्लृ, विशरण गत्य वसादनेषु । शद्लृ, शातने । इत्यनुदात्ता विच्छिस्तूदात्तः ॥

अथ पडुभयतोभाषाः ॥

मिल, संगमे (२) मुच्लृ, मोचने । लुलृ, छेदने । विद्लृ, लाभे । लिप, उपदेहे^३ । पिच, क्षरणे । इत्यनुदात्ताः मिलिस्तूदात्तः ॥

अथ त्रयः परस्मैभाषाः ॥

कृती, छेदने । खिद्, परिघातने । पिश, अवयवे । इत्युदात्तौ खिदिस्त्वनुदात्तः । वृत् ।

इति शविकरणास्तुदादयः ॥

अथ रुधादिर्गणः ॥

अथ नवोभयतोभाषाः ॥

(३) रुधिर, आवरणे । भिदिर्, विदारणे । छिदिर् द्वैधीकरणे ।

(१) वा०—मस्जेरन्त्यात्पूर्वो नुम्वाच्यः । (२) शेमुचादीनाम् । ७।१।५९ ।
(३) रुधादिभ्यः श्रम् । ३ । १ । ७८ ।

[१] ज्ञातुमिच्छा—ज्ञीप्सा । अत्रज्ञपिज्ञाने । [२] आमर्शने—स्पर्शः । [३] उपदेहो-
वृद्धिः ।

रिचिर्, विरेचने । विचिर्, पृथग्भावे । छुदिर्, संपेपणे । युजिर्, योगे । उच्छृदिर्, दीप्ति देवनयोः । उत्तृदिर्, हिंसाऽनादरयोः । इत्यनुदात्ताः । कृदितृदी तृदात्तौ ।

अथैकः परस्मैभाषः ॥

कृती, वेष्टने । इत्युदात्तः ।

अथ त्रय आत्मनेभाषाः ॥

(१) विहन्धी, दीप्तौ । उदात्तः ॥

खिद, दैन्ये । विद विचारणे । इत्यनुदात्तौ ।

अथ द्वादश परस्मैभाषाः ॥

शिष्टल, विशेषणे । पिष्टल, संचूर्णने । भञ्जो, आमर्दने । भुज, पालनाभ्यवहारयोः । (२) तृह, हिंसि, हिंसायाम् । उन्दी, ह्लेदने । (३) अञ्ज, व्यक्ति सर्वणं कान्तिगतिषु । तञ्च, संकोचने । ओविजी, भय चलनयोः । वृजी, वर्जने । पृची, संपर्के । इत्युदात्ताः । आद्या-अत्वारस्त्वनुदात्ताः । वृत् ।

इति इनम्बिकरणा रुधादयः ॥

अथ तनादिगणः ॥

अथ सप्तोभयतोभाषाः ॥

(४) तनु, विस्तारे । षणु, दाने । क्षणु, हिंसायाम् । क्षिणु, च । अणु, गतौ । तृणु, अदने । घृणु, दीप्तौ । इत्युदात्ताः ।

(१) श्रावलोपः । ३।४।२३ । (२) तृणह्रस्वा ७।३।९। (३) लुङि-अञ्जेः सिचि । ७।२।७। (४) तनादिक्वम्पउः । ३।१।७२ । लुङि-तनादिभ्यस्तथासोः । २।४।७९ ।

[१] अभ्यवहारो-भक्षणम् । [२] व्यक्तिर्विवेचनम् । भक्षणं-स्निग्धता । कचित् भक्षणं-
नेति पाठः ।

अथ द्वावात्मनेभाषौ ॥

वनु, याचने । मनु, अवबोधने । इत्युदात्तौ ।

अथैक उभयतोभाषः ॥

(१) डुकृञ्, करणे । अनुदात्तः । घृत् ।

इत्युविकरणास्तनादयः ॥

अथ क्रयादिर्गणः ॥

अथ पञ्चदंशोभयतोभाषाः ॥

(२) डुक्रीञ्, द्रव्यविनिमये । प्रीञ्, तर्पणे कान्तौ च । श्रोञ्, पाके । मीञ्, हिंसायाम् । षिञ्, बन्धने । (३) स्कुञ्, आप्रवणे । युञ्, बन्धने । इत्यनुदात्ताः ॥

(१) अत उत्सार्वधातुके । ६ । ४ । ११० । नित्यं करोति । ६ । ४ । १०८ । ये च । ६ । ४ । ९ । सम्पर्युपेभ्यः करोतौ भूषणे । ६ । १ । १३७ । समवाये च । ६ । १ । १३८ । उपात्पतियत्नैकृतवाक्याध्याहारेषु च । ६ । १ । १३९ । सुट्कात्पूर्वः । ६ । १ । १३५ । वा०-कृष्टभृइतिसूत्रेकृतोभारद्वाजस्येति सूत्रेकृजो-ऽसुट्इतिवाच्यम् । छन्दसिलुङि-मन्त्रे घसह्वरणशवृदहादवृक्कृगमिजनिभ्यो लेः । २ । ४ । ८० । अभ्युत्सादयांप्रजनयांचिकयांरमयामकःपावयांक्रियादिदामकन्निति छन्दसि । ३ । १ । ४२ । (२) क्रयादिभ्यः श्रा । ३ । १ । ८१ । (३) स्तम्भुस्तुम्भुस्कम्भुस्कुम्भु-स्कुम्भ्यःशुक्ष । ३ । १ । ८२ । वेःस्कम्नातेर्नित्यम् । ८ । ३ । ७७ । लोटि-हलःश्रः शानज्यौ । ३ । १ । ८३ । छन्दसि शायजपि । ३ । १ । ८४ ।

(१) कान्तिः-कामना ।

कनूञ्, शब्दे । हुञ्, हिंसायाम् । (१) पुञ्, पवने । लुञ्, छेदने ।
(२) स्तृञ्, आच्छादने । कृञ्, हिंसायाम् । वृञ्, वरणे । धृञ्, क-
म्पने । इत्युदात्ताः ॥

अथ श्रादयो बध्नासन्तास्त्रयोविंशतिः परस्मैभाषाः ॥

शृ, हिंसायाम् । पृ, पालनं पूरणयोः । वृ, वरणे । भरण इत्येके ।
भृ, भर्त्सने । भरण इत्येके । मृ, हिंसायाम् । दृ, विदारणे । जृ, व-
योहानौ । भृ, इत्येके । धृ, इत्यन्ये । नृ, नये । कृ, हिंसायाम् ।
ऋ, गतौ । गृ, शब्दे । इति श्रादय उदात्ताः ।

अथ दश परस्मैभाषाः ॥

(३) ज्या, वयोहानौ । री, गति रेषणयोः । ली, श्लेषणे ।
व्ली, वरणे । छी, गतौ । वृत् । त्वादयो वृत्ताः । प्वादयोपीत्येके ॥
व्री, वरणे । व्री, भये । भरइत्येके । (४) क्षीप्, हिंसायाम् ।
ज्ञा, अवबोधने । बन्ध, बन्धने । इति ज्यादयोऽनुदात्ताः ।

अथैकआत्मनेभाषः ॥

वृङ्, संभक्तौ । इत्युदात्तः ।

अथ पञ्चविंशतिः परस्मैभाषाः ॥

अन्थ, विमोचन प्रतिहर्षयोः । मन्थ, विलोडने । अन्थ, ग्रन्थ,
संदर्भे । कुन्थ, संश्लेषणे । संक्लेश इत्येके । मृद, क्षोदे । मृड, च ।
मृड, सुखे च । गुध, रोषे । (५) कुष्, निष्कर्षे (६) क्षुभ, सञ्च-
लने । णभ, तुभ, हिंसायाम् । क्लिशू, विधाधने । अश, भोजने ।

(१) प्वादीनां ह्रस्वः । ७।३।८०। (२) लिङि-न लिङि । ७।२।३२।
(३) हलः । ६।४।२। (४) एषां त्रयाणां ह्रस्वः केषांविन्मते तु ना । (५) निरः कुषः ।
७।२।४६। (६) क्षुभ्नादिषु च । ८।४।३९।

(१) रेषण-वृकशब्दः । (२) ग्रन्थसन्दर्भे इत्येकमेवपदमित्यन्ये ।

उधूस, उज्जे । (१) इष, आभीक्ष्ये । विष, विप्रयोगे । पुष, प्लुष,
स्नेहन-सेवन-पूरणेषु । पुष, पुष्टौ । मुष, स्तेये । खच, भूतप्रादुर्भावे ।
(२) खव, इत्येके । हेट, च । इति श्रन्थादय उदात्ताः ॥

अथैक उभयतोभाषः ॥

(३) ग्रह, उपादाने । इत्युदात्तः । वृत् ॥

इति इनाविकरणाः क्रयादयः ॥

— ० —

अथ चुरादिर्गणः ॥

— ० —

अथ चुरादयण्डुप्यन्तास्त्रिपष्ठयुत्तरमेकशतमुदात्तैः ॥

(४) चुर, स्तेये । चिति, स्मृत्याम् । यत्रि, सङ्कोचे । स्फुडि,
परिहासे । फुटि, इति पाठान्तरम् । लज्ज, दर्शनाङ्कनयोः । कुट्रि,
अनृतभाषणे । लड, उपसेवायाम् । मिदि, स्नेहने । ओलाडि, उत्क्षे-
पणे । उकारादिरयमित्यन्ये । जल, अपवारणे । लज, इत्येके । (५)
पीड, अवगाहने । नट, अवस्कन्दने । अथ, प्रयत्ने । प्रस्थान इत्येके ।
वध, संयमने । बन्ध, इत्येके । पू, पूरणे । ऊर्ज, बल प्राणनयोः । पक्ष,

(१) वा०-इषेस्तकारेऽयन्प्रत्ययात्प्रतिषेध इति । (२) च्छ्वोः शूडनुनासिके
च । ६ । ४ । १६ । (३) ग्रहोलिटिर्दीर्घः । ७ । २ । ३७ । (४) सत्याप-
पाशरूपवणितातूलश्लोकसेनालोमत्वचवर्मवर्णचूर्णचुरादिभ्योणिच् । ३ । १ । २५ । णिचश्च ।
१ । ३ । ७४ । (५) भ्राजभासभाषदीपजीवमलिपीडामन्यतरस्याम् । ७ । ४ । ३ ।

(१) पौनः पुन्यं भृशाथोवाऽऽभीक्ष्यम् । (२) स्तेयं-चौर्यम् (३) भूतप्रादुर्भावोऽ-
तिक्रान्तोत्पत्तिः । (४) स्नेहपूर्विकासेवा-उपसेवा (५) अवस्कन्दनं नाशम् ।

परिग्रहे । वर्ण, चूर्ण, प्रेरणे । वर्ण, वर्णने इत्येके । (१) प्रथ, प्रख्याने (२) पृथ, प्रक्षेपे । पथ, इत्येके । पथ्य, संवन्धने । शम्भ, च । साम्भ, इत्येके । भक्ष, अदने । कुट्ट, छेदन भर्त्सनयोः । पूर्ण इत्येके । पुट्ट, चुट्ट, अल्पीभावे । अट्ट, पुट्ट, अनादरे [अट्टदो-पथः] । लुण्ठ, स्नेहे । शठ, द्यूठ, असंस्कारगतयोः । श्वाठ, इत्येके । तुजि, पिजि, हिंसा-बलाऽऽदान निकृत्तनेषु । तुज, पिज, इति केचित् । लजि, लुजि, इत्येके । पिस, गतौ । पान्त्व, सामप्रयागे । इबल्क, बल्क, परिभाषणे । णिह, स्नेहने । स्फिट, इत्येके । स्मिट, अनादरे । पिमड्, अनादर इत्येके । हिलष, हलेषणे । पथि, गतौ । पिच्छ, कुट्टने । छदि, संवरणे । श्रण, दाने [प्रायेणायं विपूर्वः] । तड्, आघाते । खड्, खडि, कडि, भेदने । कुडि, रक्षणे । गुडि, वेष्टने च । कुठि, शुठि, चेत्यन्ये । खुडि, खण्डने । वटि, विभाजने । वडि, इत्येके । भडि, भूषायाम् । हर्षे च । भडि, कल्याणे । छर्द, वमने । पुस्त, वुस्त, आदरानादरयोः । चुद, संचोदने । नक्क, धक्क, नाशने । चक्क, खुक्क, व्यथने । क्षल, शौचकर्मणि । तल, प्रतिष्ठायाम् । तुल, उन्माने । डुल, उत्क्षेपे । पुल, महत्त्वे । चुल, समुच्छ्राये । मूल, रोह-णे । कल, विल, क्षेपे । विल, भेदने । तिल, स्नेहने । चल, भृतौ । पाल, रक्षणे । लूष, हिंसायाम् । शुल्ब, माने । शूर्प, च । चुट, छेदने । मुट, संचूर्णने । पडि, पसि, नाशने । व्रज, मार्गसंस्कार-गतयोः । शु-ल्क, अतिस्पर्शने । चपि, गत्याम् । क्षपि, क्षान्त्याम् । क्षजि, कृच्छ्र-जीवने । श्वर्त्त, गत्याम् । श्वभ्र, च । (३) ज्ञप, मित्र । यम, च परि-क्षेपणे । चह, परिकल्कने । चप इत्येके । बल, प्राणने । (४) चिञ्, चयने । रह, त्यागे । घट्ट, च्लने । मुस्त, संघाते । खट्ट, संवरणे ।

(१) अस्मृदृत्वरप्रथमदस्तृप्ताशाम् । ७ । ४ । ९५ । (२) उर्कत् । ७ । ४ । ७ ।
(३) मितं ह्रस्वः । ६ । ४ । ९२ । (४) चिस्फुरोणौ । ६ । १ । ५४ ।
अर्त्तिहीन्लीरीकनूयीक्ष्माय्यातां पुङ्णौ । ७ । ३ । ३६ ।

(१) संचोदनं प्रश्नः प्रेरणाच ।

षट्, स्फिट्, चुवि, हिंसायाम् । पुल, सङ्घाते । पूर्ण, इत्येके ।
 पुण, इत्यन्ये । पुंस, अभिवर्जने । टकि, बन्धने । धूस, कान्तिकरणे ।
 धूष, धूश, वेत्यन्ये । कीट, वरणे । चूर्ण, संकोचने । पूज, पूजायाम् ।
 अर्क, स्तवने । तपन इत्येके । श्रुठ, आलस्ये । श्रुठि, शोषणे । जुड,
 प्रेरणे । गज, मार्ज, शब्दार्थौ । मूर्च्छ, च । घृ, प्रस्रवणे । स्वावश-
 इत्येके । पचि, विस्तारवचने । तिज, निशाने । (१) कृत, संशब्दने ।
 वर्द्ध, छेदनपूरणयोः । कुचि आच्छादने । कुभि, इत्येके । लुवि, तुवि,
 अदर्शने । अर्द्धन इत्यन्ये । कूप, व्यक्तायां वाचि । क्लृप, इत्येके ।
 चुटि, छेदने । (२) हल, प्रेरणे । अल्ल, स्लेच्छने । स्लेच्छ, अव्यक्तायां
 वाचि । ब्रूस, वर्ह, हिंसायाम् । गर्द, गर्ज, शब्दे । गर्ध, अभिकाङ्क्षा-
 याम् । गुर्द, पूर्वनिकेतने । जसि, रक्षण्ये । ईड, स्तुतौ । जसु, हिंसा-
 याम् । पिडि, संघाते । रुष, रोषे । रुड, इत्येके । डिप चेषे । छुप,
 समुच्छ्राये ॥ इत्युदात्ता उदात्तेतः ॥

अथ आकुस्माद् द्विचत्वारिंशदात्मनेभाषाः ॥

चित, संचेतने । दशि, दंशने । दसि, दंशन दर्शनयोः । दस, इत्येके ।
 डप, डिप, संघाते । तन्नि, कुटुम्बधारणे । मन्नि, गुप्तपरिभाषणे ।
 स्पश, ग्रहण संश्लेषणयोः । तर्ज, भर्त्स, तर्जने । वस्त गन्ध,
 अर्दने । विष्क, हिंसायाम् । द्विष्क, इत्येके । निष्क, परिभाषणे ।
 लल, ईप्सायाम् । कण, संकोचे । तूण, पूरणे । भ्रूण, आशा-
 विशङ्कयोः । शठ, इलाघायाम् । यच्च, पूजायाम् । स्पम, वितर्के ।
 गूर, उद्यमने । शम, लक्ष, आलोचने । श्रुट, छेदने । कुट, इत्येके ।
 कुत्स, अवक्षेपणे । गल, श्रवणे । भल, आभण्डने । कुट, आप्र-

(१) उपधायाश्च । ७ । १ । १०१ । (२) छन्दसि लुङि-नोनयति-
 ध्वनयत्येयत्यर्दयतिभ्यः । ३ । १ । ५१ ।

(१) स्लेच्छनमपशब्दन्म् । (२) केचित् 'पूर्वनिकेतने' इत्येकमेव पद मित्याहुः ।
 (३) आभण्डनं-निरूपणम् ।

दाने । अवसादन इत्येके । कुट्ट, प्रतापने । वञ्चु, प्रलम्भने ।
वृष, शक्तिबन्धने । मद, तृप्तियोगे । दिवु, परिकूजने । गृ,
विज्ञाने । विद, चेतना-रूपान-निधासेषु । मान, स्तम्भे । यु, जुगु-
प्तायाम् । कुस्म, नाभ्यां वा ॥ इत्युदात्ता अनुदात्ततः ।

अथोभयतोभाषाः ॥

चर्च, अध्ययने । बुक्क, भाषणे । शब्द, उपसर्गादाविष्कारे च ।
(१) कण्ठ, निमीलने । जभि, नाशने । पूद, क्षरणे । जसु, ताडने ।
पशु, बन्धने । अम, रोगे । चट, स्फुट, भेदने । घट, संघाते । इन्त्य-
थश्च । दिवु, मर्दने । अर्ज, प्रतिघर्षे । दुषिर्, विशब्दने । आङ्-
क्रन्द सातत्ये । लस, शिल्पयोगे । तसि, भ्रूष, अलङ्कारे । अर्ह,
पूजायाम् । ज्ञा, नियोगे । भज, विश्राणने । श्रुधु, प्रसहने । यत,
निकारो पस्कारयोः । कल, गल, आस्थादने । रघ, इत्येके । रगे,
इत्यन्ये । अञ्चु, विशेषणे । लिगि, मिश्रीकरणे । मुद, संसर्गे ।
अस, धारण ग्रहण वारयेषु । उग्रल, उच्छे । सुच, प्रमोचनमोदनयोः ।
वस, स्नेह उच्छेदा पहरयेषु । चर, संशये । च्यु, हसन सहनयोः ।
सुवो, अवकलकने । मिश्रीकरण इत्येके । चिन्तन इत्यन्ये ।
कूपेश्च ।

आसदः सकर्मकात् ॥

अस, ग्रहणे । पुष, धारणे । दल, विदारणे । पट, पुट, लुट,
तुजि, मिजि, पिजि, नुजि, भजि, लघि, असि, पिसि, कुसि, दसि,
कुशि, घट, घटि, वृहि, वर्ह, वृल्ह, गुप, धूप, विच्छ, चीव, पुप,
(२) लोक्, लोच, णद, कुप, तर्क, वृत्, वृधु, भाषार्थाः । रुट, लजि,
अजि, दासि, असि, रुषि, शक्ति, नट, पुटि, जि, चि, राघि, लघि, अहि,

(१) वा०— काण्यादीनां वा । (२) नाग्लेपिशास्त्रदिताम् । ७ । ४ । २ ।

(१) शक्तिबन्धन-प्रजनन सामर्थ्यम् । (२) विक्षेपण-व्यावर्तनम् (३) अवक-
लकन-मिश्रीकरणम् (४) दीप्यार्थाः ।

रहि, मरि, च। लडि, तड, नल, च। पूरी, आप्यायने। रुज, हिंसा-
याम्। प्वद, आस्वादेने। स्वाद, इत्येके।

आधृषाद्वा ॥

युज, पृच, संयमने। अर्च, पूजायाम्। षह, मर्षणे।
ईर, क्षये। ली, द्रवीकरणे। वृजी, वर्जने। वृञ्, आवरणे। जृ, वयो-
हानौ। जिञ्च, रिञ्च, वियोजन संपर्चनयोः। शिष, असर्वापयोगे।
तप, दाहे। तृप, तृप्ता। छृदी, सन्दीपने। चृप, कृप, दृप, सन्दीपने।
दृभी, भये। दृभ, सन्दर्भे। छद, संवरणे। अथ, मोक्षणे। सी, गतौ।
ग्रन्थ, धन्धने। क्रथ, हिंसायाम्। स्वरितेदित्येके। शीक, आमर्षणे।
चीक, च। अर्द, हिंसायाम्। अर्ह, पूजायाम्। आडः षद, पयर्थे।
शुन्ध, शौचकर्मणि। छद, अपवारणे। स्वरितेत्। जुष, परितर्कणे
(१) धूञ्, कम्पने। प्रीञ्, तर्पणे। अन्थ, ग्रन्थ, सन्दर्भे। आप्लृ, लम्भने।
तनु, श्रद्धोपकरणयोः। उपसर्गाच्चादैर्घ्ये। वद, सन्देश-
वचने। स्वरितेत्। वच, परिभाषणे। मान, पूजायाम्। भृ, प्राप्ता-
वात्मनेपदी। गर्ह, विनिन्दने। मार्ग, अन्वेषणे। कठि, शोके। मृजू,
शौचा लंकरणयोः। मृष, तितिचायाम्। स्वरितेत्। धृष, प्रसहने।
इत्याधृषीयाः।

अथादन्ताः ॥

कथ, वाक्यप्रबन्धे। वर, ईप्सायाम्। (२) गण, संख्याने।
शठ, श्वठ, सम्पगवभाषणे। पट, वट, ग्रन्थे। रह, त्यागे। रङ्ग, गतौ।
स्तन, गदी, देवशब्दे। पत, गतौ। पष, अनुपसर्गात्। स्वर, आक्षेपे।
रच, प्रतियक्षे। कल, गतौ संख्याने च। चह, परिकल्कने। मह,
पूजायाम्। सार, कृप, अथ, दौर्बल्ये। स्पृह, ईप्सायाम्। भाम,
क्रोधे। सूच, पैशुन्ये। खेट, भक्षणे। खोटि, इत्येके। क्षोट, क्षेपे।

(१) वा०-धूञ्प्रीञ्चोर्नुक्त्वयः। केचित्तुधूञ्प्रीञ्चोरिति पठित्वा प्रीणातिसाहचर्या-
दधुनातेरेव नुक्माहुः। (२) ई च गणः। ७। ४। २७।

(१) पयर्थो-गतिः (२) परितर्कणमूहो हिंसा वा (३) परिकल्कनं-दम्भः।

गोम, उपलेपने । कुमार, क्रीडायाम् । शील, उपधारणे । साम, सान्त्वप्रयोगे । वेल, कालोपदेशे । काल, च । पल्पूल, लवनपवनयोः । वात, सुखसेवनयोः । गवेष, मार्गणे । वास, उपसेवायाम् । नि-वास, आच्छादने । भाज, पृथक्कर्मणि । सभाज, प्रीति दर्शनयोः । ऊन, परिहाणे । ध्वन, शब्दे कूट, परितापे । कूट, परिदाह इत्येके । संकेत, ग्राम, कुण, गुण, चामन्त्रणे । कूण, संकोचने । स्तेन, चौर्ये ॥

आगर्वादात्मनेभाषाः ॥

पद, गतौ । गृह, ग्रहणे । मृग, अन्वेषणे । कुह, विस्मापने । शूर, वीर, विक्रान्तौ । स्थूल, परिवृंहणे । अर्थ, उपयाच्ञायाम् । सत्र, सन्तानक्रियायाम् । गर्व, माने । इत्यागर्वीयाः । सूत्र, वेष्टने । विमोचन इत्यन्ये । सूत्र, प्रस्रवणे । रुक्ष, पारुष्ये । पार, तीर, कर्मसमाप्तौ । पुट, संसर्गे । धेकृ, दर्शनइत्येके । कत्र, शैथिल्ये । कर्त-त्यप्येके । प्रातिपदिकाद्धात्वर्थं बहुलमिष्टवच्च । तत्करोतितदाचष्टे । तेनातिक्रामति । (१) धातुरूपं च ॥ कर्त्तृकरणाद्धात्वर्थं ।

वष्कदर्शने । चित्र, चित्रीकरणे । कदाचिद्दर्शने । अंस, समा-घाते । वट, विभाजने । वटि, लजि, इत्येके । लज, प्रकाशे । मिश्र, सम्पर्के । सङ्ग्राम, युद्धे । अयमनुदात्तेत् । स्तोम, श्लाघायाम् । छिद्र, कर्णभेदने । अन्ध, दृष्ट्युपघाते । उपसंहार इत्यन्ये । दण्ड, दण्डनि-पातने । अङ्ग, पदे लक्षणे च । अङ्ग, च । सुख, दुःख, तत्क्रिया-याम् । रस, आस्वादनस्नेहनयोः । व्यय, वित्तसमुत्सर्गे । रूप, रूप-क्रियायाम् । छेद, द्वैधीकरणे । छद, अपवारणे । लाभ, प्रेरणे । व्रण, गात्राविचूर्णने । वर्ण, वर्णक्रिया-विस्तार-गुणवचनेषु ।

(१) वा०-आख्यजातकृतस्तदाचष्टे कृल्लुक् प्रकृतिप्रत्यापत्तिः प्रकृतिवच्च कार-कमिति ॥

(१) उपधारणमभ्यासः । (२) पल्पूलनं-शोधनद्रव्यम् । (३) करणभेदने इत्यन्येपेठुः । कर्णेति पृथग्धातुरित्यन्ये । (४) वर्णक्रिया-वर्णकरणम् ।

बहुलमेतन्निर्दर्शनम् । पर्ण, हरितभावे । एवमन्येऽपिधातवः ।
णिङ्ङगाभिरसने । श्वेताश्वश्वतरगालोडिताहरकाणामश्वतरंत-
कलोपश्च । पुच्छादिषु धात्वर्थ इत्येव सिद्धम् ॥

इति चुरादयः ॥

अथ कण्ड्वादयः ॥

(१) कण्डूञ्, गात्रविघर्षणे । मन्तु, अपराधे । बल्लु, पूजामा-
धुर्यगोः । असु, उपतापे । असृञ्, असृञ् इत्येके । लेद, लोद, धौर्त्यं
पूर्वभावे स्वप्ने च । लेला, दीप्तौ । इरस्, इरज्, ईरञ्, ईर्ष्यायाम् ।
उषस्, प्रभातभावे । वेद, धौर्त्यं स्वप्ने च । मेधा, आशुग्रहणे । कु-
षुभ, क्षये । मगध, परिवेष्टने । नीचदास्य इत्यन्ये । तन्तस्, पम्पस्,
दुःखे । सुख, दुःख, तत्क्रियायाम् । सपर, पूजायाम्, । अरर,
आराकर्मणि । भिषज्, चिकित्सायाम् । भिष्णज्, उपसेवायाम् ।
इषुध, शरधारणे । चरण, वरण, गतौ । चुरण, चौर्षे । तुरण, त्वरा-
याम् । भुरण, धारणपोषणयोः । गद्गद, वाक्स्खलने । एला, केला,
खेला, विलासे । वेला, शेला, इला, इत्यन्ये । खेला, स्खलने च ।
अदन्तोऽयमित्येके । लिट्, अल्पकुत्सनयोः । लाट्, जीवने । हर्ण, ह्,
रोषणे लज्जायाञ्च । महीङ्, पूजायाम् । रेखा, श्लाघासादनयोः ।
दुवस्, परिताप परिचरणयोः । तिरस्, अन्तर्द्धौ । अगद, नीरोगत्वे ।
उरस्, वलार्थः । तरण, गतौ । पयस्, प्रसृतौ । संभूयस्, प्रभूतभावे ।
अम्बर, संवर, संभरणे । आकृतिगणोऽयम् ॥

इति धातुपाठे कण्ड्वादिगणः समाप्तः ॥

(१) कण्ड्वादिभ्योऽयक् ॥ ३ । १ । २७ ।

* धातुपाठस्थधातूनामकारादिवर्णक्रमः *

धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०
अक	१४	अण	२७	अर्व	११	इक्	२२
अकि	५	अत	४	अर्व	१	इख	५
अक्षु	१२	अति	४	अर्ह	१३	इखि	५
अग	१४	अद	२०	अर्ह	४०	इगि	५
अगद	४२	अदि	४	अर्ह	३१	इङ्	२२
अगि	५	अन	२३	अल	१०	इट	७
अघि	५	अन	२७	अव	११	इण्	२२
अङ्क	४१	अन्ध	४१	अश	३५	इदि	५
अङ्ग	४१	अवि	८	अशू	२१	इधो	३३
अचि	१५	अभ्र	११	अप	१६	इरज्	४२
अचु	१५	अभि	८	अस	१६	इरस्	४२
अज	६	अम	१०	अस	२२	इल	३०
अजि	३१	अम	३१	अंस	४१	इल	३८
अञ्चु	६	अम्बर	४२	असु	२७	इला	४२
अञ्चु	१५	अप	१०	असु	४२	इवि	११
अञ्चु	३९	अक	३८	असू	४२	इप	३६
अञ्जु	३३	अख	६	असूज्	४२	इप	२६
अट	७	अर्च	४४	अह	२९	इपुध	४२
अट्ट	७	अज्ज	६	अहि	१२	इप	३०
अट्ट	३७	अज्ज	३१	अहि	३१	ईक्ष	११
अठि	७	अर्थ	४१	आछि	६	ईख	५
अड्ड	८	अर्द	४	आप्ल	२१	ईङ्	२६
अड	८	अर्द	४०	आप्ल	४०	ईज	६
अण	१	अरर	४२	आस	२०	ईरज्	४२

धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०
ईड	२०	उहिर	१३	ककि	५	कमु	९
ईड	३८	ऊठ	८	कख	५	कज्ज	६
ईर	२०	ऊन	४१	कखे	१४	कत्त	४१
ईर	४०	ऊयो	१०	कगे	१४	कर्द	४
ईर्य	१०	ऊज्ज	३६	कच	६	कर्व	११
ईर्य	१०	ऊणुञ्	२१	कचि	६	कर्व	९
ईश	२०	ऊव	१२	कटी	८	कल	१०
ईप	११	ऊह	१२	कटे	७	कल	३७
ईप	१२	ऊह	१७	कठ	८	कल	३३
ईह	१२	ऊह	२५	कठि	७	कल	४०
उक्ष	१२	ऊच	३०	कठि	४०	कल्ल	१०
उख	५	ऊल	३०	कड	८	कल्ल	८
उखि	५	ऊज	६	कड	३१	कश	२०
उड्	१०	ऊजि	६	कडु	८	कष	१२
उच	२८	ऊणु	३३	कडि	७	कस	१५
उछि	६	ऊति	१९	कडि	८	कस	२०
उछि	३०	ऊधु	२८	कडि	३०	कसि	२०
उछो	६	ऊधु	२९	कण	१४	काक्षि	१२
उछो	३०	ऊफ	३०	कण	९	कोवि	६
उज्झ	३०	ऊपो	२९	कण	३८	कोल	४१
उठ	८	ऊ	३५	कण	३९	काष्ट	१२
उन्दी	१३	एजृ	६	कण्डुञ्	४२	काशृ	१२
उय्ज	३०	एजृ	६	कथ	४	काशृ	२६
उभ	३०	एठ	७	कृत्र	४१	कि	२५
उभ	३०	एध	३	कथ	४०	किट	७
उर्व	३	एला	४१	कद	१४	किट	८
उर्वी	११	एपृ	१२	कदि	५	कित	१८
उरस्	४२	ओखृ	५	कदि	१४	किल	३०
उप	११	ओणृ	९	कनी	९	कीट	३८
उपस्	४२	ककि	५	कपि	८	कील	१०

धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०
कु	२१	कुवि	१	कुवि	११	कण	१
कुक्	५	कुवि	३८	कुश	२८	कथे	१५
कुङ्	१७	कुमि	३८	कृप	१८	क्षजि	१४
कुङ्	१७	कुमार	४१	कृप	२३	क्षजि	३७
कुङ्	३१	कुर	३०	कृ	३५	क्षणु	३३
कुच	६	कुर	३१	कृ	३१	क्षपिः	१४
कुच	१५	कुर्व	३	कृज	३५	क्षपि	३७
कुच	३०	कुल	१५	कृत	३८	क्षमप	९
कुक्ष	६	कुशि	३३	कैष्ट	८	क्षम	२७
कुजु	६	कुप	३५	केला	४२	क्षर	१५
कुट	३०	कुषभ	४२	केल	११	क्षल	३७
कुट्ट	३७	कुस	३८	के	१७	क्षमायो	१०
कुट्ट	३१	कुलि	३१	कथ	१४	कलदि	५
कुठ	३८	कुरम	३१	कसु	१४	किलदि	३
कुट	३८	कुह	४१	कनसु	२५	किलदू	२८
कुठि	८	कुज	६	कमर	११	किलश	२१
कुठि	३७	कुङ	३१	कथ	१४	किलशू	३५
कुड	३१	कुट	४१	कथ	४०	क्षि	६
कुडि	७	कुट	४१	कद	१४	क्षि	३१
कुडि	७	कुण	४१	कदि	५	क्षि	२१
कुडि	३७	कुण	४१	कदि	१४	क्षि णु	३३
कुण	३०	कुल	१०	(आ)कन्द	३१	क्षिप	२६
कुण	४१	कुज	२८	कप	१४	क्षिप	२१
कुत्स	३८	कुज	३४	कमु	१०	क्षिदा	११
कुथ	२५	कुड	३१	कलथ	१४	क्षिदा	२८
कुन्थ	३५	कुतो	३२	कुर	१४	क्षिबु	११
कुथि	४	कुतो	३३	कुवि	५	कोज	३४
कुद्रि	३६	कृप	४०	कुदि	१४	कोडू	८
कृप	२८	कृपू	१३	कुदि	३८	कोवृ	८
कृप	३१	कृपेश	३१	कलमु	२७	क्षीज	६
						क्षमोल	१०

धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०
क्षीवृ	८	खडि	१७	ख्या	२२	गाङ्	१७
क्षीप्	३५	खद	४	खुङ्	१७	गाधृ	३
क्रुञ्च	६	खनु	१६	गज	७	गाहृ	१२
क्रुड	११	खर्ज	६	गज	३८	गु	३१
क्रुध	२७	खर्द	४	गजि	७	गुङ्	१७
क्रुश	१५	खर्घ	१	गड	१४	गुज	३०
क्रुङ्	१७	खर्घ	११	गडि	५	गुजि	६
क्षु	२१	खव	३६	गडि	८	गुठि	३७
क्षण	२१	खल	११	गण	४०	गुड	३१
क्षुदिर	३३	खप	१२	गद्गद्	४२	गुडि	१७
क्षुध	२७	खाह	४	गदी	४०	गुण	४१
क्षुभ	१३	खिट	७	गन्ध	३८	गुद	३
क्षुभ	२८	खिद	२७	गम्ल	१८	गुध	२६
क्षुभ	१५	खिद	१२	गज	६	गुध	३५
क्षुर	३०	खिद	३३	गर्ज	३८	गुप	१८
क्रूयो	१०	खुजु	६	गर्द	४	गुप	२८
क्रूम	३५	खुड	११	गर्द	३८	गुप	३१
क्षेवृ	१०	खुनि	३७	गद्ध	३८	गुपू	१
क्षेश	११	खुर	३०	गर्व	१	गुफ	३०
क्षेवू	११	खुर्द	३	गर्व	११	गुम्फ	३०
क्षेल्	११	खेट	४०	गर्म	४१	गुरो	३१
क्षै	१७	खेला	४२	गर्ह	१२	गुह	३
क्षोट	४०	खेला	४२	गर्ह	४०	गुह	३८
खच	३६	खेल	४२	गल	११	गुर्वो	११
खज	६	खेलू	११	गल	३८	गुहृ	१६
खजि	६	खेवृ	१०	गल	११	गूर	३८
खट	७	खै	१७	गल्ह	१२	गूरो	२६
खट्ट	३७	खोट	४०	गल्म	८	गृ	१७
खड	३७	खोऋ	११	गवेष	४१	गृज	७
खडि	७	खोल	११	गा	२५	गृजि	७

धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०
घुधु	२८	घघ	५	चक	५	चल	१५
घृह	४१	घट	१४	चक	१४	चल	३०
घृहू	११	घट	३३	चकाल	२३	चल	१७
गृ	३१	घट	३३	चक्षिड्	२०	चलिः	१४
गृ	३१	घटि	३३	चक्र	३७	चप	१६
गृ	३५	घट्ट	७	चञ्चु	६	चह	१३
गेपृ	८	घट्ट	३७	चट	३५	चह	३७
गेपृ	१०	घट्ट	१३	चट्ट	७	चह	४०
गेपृ	१२	घिणि	१	चडि	७	चापृ	१६
गे	१७	घुङ्	१७	चण	१४	चि	३१
गोम	४१	घुट	१३	चते	१५	चित्र	३७
गोष्ट	७	घुट	३१	चदि	५	चित्र	२८
ग्रन्थ	३५	घुण	१	चदे	१५	चिट	७
ग्रन्थ	४०	घुण	३०	चन	१४	चित	३८
ग्रन्थ	४०	घुणि	१	चप	३७	चिति	३६
ग्रथि	४	घुर	३०	चप	९	चिती	४
ग्रस	३३	घुपि	१२	चपि	३७	चित्र	४१
ग्रसु	१२	घुपिर्	१२	चमु	१०	चिर	२३
ग्रह	३६	घुपिर्	३१	चमु	२१	चिल	३०
गलसु	१२	घूण	९	चय	१०	चिल्ल	११
गलह	११	घूण	३०	चर	११	चीक	४०
ग्राम	४१	घूरी	२६	चर	११	चीव	३९
गला	१४	घृ	३८	चर	३३	चीवृ	१६
घुचु	६	घृ	१७	चकरीतंच	२३	चीमृ	८
गलुचु	६	घृ	२५	चर्च	१३	चुक्र	३७
गलुञ्चु	६	घृणि	१	चर्च	३१	चुच्य	१०
गलेपृ	८	घृणु	३३	चर्च	३०	चुटि	३६
गलेवृ	१०	घृपु	१३	चरण	४२	चुट	३७
गलेषु	११	घ्रा	१७	चर्व	१	चुट	३१
ग्लै	१६	ऊङ्	१७	चर्व	११	चुट	३७

धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०
चुटि	३८	छप	१६	जसु	३८	जै	१७
चुड	३१	छिदिर्	३२	जसु	३१	ज्ञप	३७
चुडि	८	छिद्र	४१	जसु	२८	ज्वर	१४
चुड्ड	८	छुट	३१	जागृ	२३	ज्वल	१४
चुद	३७	छुड	३१	जि	३१	ज्वल	१६
चुप	१	छुप	३२	जि	११	ज्वल	१५
चुवि	१	छृदिर्	१३	जि	१७	ज्ञा	१४
चुर	३६	छृदी	४०	जिवि	११	ज्ञा	३५
चुरण	४२	छृप	४०	जिमु	१०	ज्ञा	३३
चुवि	३८	छेद	४१	जिरि	२५	ज्या	३५
चुल	३७	छो	२६	जिपु	१३	जि	१७
चुल	११	जक्ष	२३	जीव	११	जि च	४०
चूरी	२६	जज	७	जुगि	५	ज्युङ्	१७
चूर्ण	३७	जजि	७	जुड	३०	झट	७
चूर्ण	३८	जट	७	जुड	३१	झमु	१०
चूप	१२	जन	२५	जुड	३८	झर्झ	१३
चृती	१०	जनो	१४	जुट	४	झर्झ	१०
चृप	४०	जनी	२६	जुन	३०	झप	१३
चेल	११	जप	१	जुप	४०	झप	१६
चेष्ट	७	जप	१	जुपो	३०	झृ	३५
च्यु	३१	जभि	३१	जूरो	२६	झृप्	२६
च्युङ्	१७	जभो	८	जूप्	१२	टकि	१८
च्युतिर्	४	जमु	१०	जेहृ	१२	टल	१५
छद	४०	जर्ज	१३	जृभि	८	टिहृ	५
छद	४०	जज'	३०	जृ	३५	टीहृ	५
छद	४१	जल	३६	जृ	४०	ट्वल	१५
छदिः	१६	जल	१५	जृप्	१४	डप	३८
छदि	३७	जल्प	१	जृप्	२६	डिप	३८
छमु	१०	जप	१२	जेष्ट	१२	डिप	३८
छद	३७	जसि	३८	जेष्ट	१२	डिप	३१

धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०
डिप	२८	णीञ्	१६	तर्ज	६	तुडि	७
डोङ्	१७	णीव	११	तर्ज	१८	तुङ्	८
डोङ्	२६	णील	१०	तर्ज	४	तुण	३०
ढौक	५	णु	२१	तरण	४२	तुद	२१
णक्ष	१२	णुव	२९	तल	३७	तुप	१
णख	५	णुद	३२	तसि	३१	तुम्प	१
णखि	५	णू	३१	तसु	२८	तुप	३०
णट	७	णेह	१६	तायृ	१०	तुम्प	३०
णद	४	णेपृ	१२	तिक	२१	तुफ	९
णद	३१	तक	५	तिह	५	तुम्फ	१
णभ	३५	तकि	५	तिग	२९	तुफ	३०
णभ	१३	तक्ष	१२	तिज	१८	तुम्ह	३०
णभ	१३	तक्षू	१२	तिज	३८	तुवि	३८
णभ	२८	तगि	५	तिपृ	८	तुवि	१
णम	१८	तञ्चु	६	तिम	२६	तुयो	११
णय	१०	तञ्चू	३३	तिरस्	४२	तुम	१३
णल	१५	तट	७	तिल	११	तुम	३५
णश	२७	तड	४०	तिल	३०	तुम	२८
णस	१२	तड	३७	तिल	३७	तुर	२५
णह	२७	तडि	७	तिल्ल	११	तुल	३७
णात्त	१२	तत्रि	३८	तोह	५	तुप	२७
णिक्ष	१२	तनु	३३	तोर	४१	तुस	१३
णिजि	२१	तनु	४०	तोव	११	तुरण	४२
णिजिर्	२५	तन्तस्	४२	तुज	७	तुहिर	१३
णिदि	५	तप	२६	तुज	३७	तु	२१
णिह	१६	तप०	१८	तुजि	७	तूङ्	८
णिवि	११	तप	४०	तुजि	३७	तूण	३८
णिल	३०	तमु	२७	तुजि	३९	तूरी	२६
णिश	१३	तय	१०	तुद	३१	तूल	१०
णिसि	२०	तक	३१	तुड	३१	तूप	१२

धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०
दक्ष	१२	त्वग्नि	५	दक्षि	१८	दुप	२७
दृणु	३३	त्वग्नि	५	दक्ष	१८	दृह	२०
दृदिर्	३३	त्वच्च	३०	दक्षि	३८	दृहिर्	१३
दृप	२७	त्वच्छू	६	दक्षि	३९	दृङ्	२६
दृप	२९	त्वरा	१४	दक्षु	२८	दृङ्	१२
दृप	४०	त्सर	११	दक्ष	१८	दृप	२६
दृप	३०	त्विप	१८	दाञ्	२४	दृप	४०
दृग्	३०	श्रुट	११	दाण	१७	दृफ	३०
दृफ	३०	श्रुट	३८	दान	१८	दृफ	३०
दृग्	३०	श्रुप	९	दाप	२२	दृफ	३०
दृप	२८	श्रुग्	९	दाश	२३	दृमी	४०
दृह	१३	श्रुग्	९	दाशृ	१६	दृम	४०
दृह	१०	श्रौङ्	१७	दाष्ट	१६	दृमी	१०
दृह	१०	श्रौङ्	५	दिवु	१९	दृशिर्	१८
दृह	१०	श्रुड	३१	दिवि	११	दृह	११
दृह	१०	श्रुवो	११	दिवु	२५	दृहि	१३
दृह	१०	दक्ष	१४	दिवु	१९	दृह	१४
दृह	१०	दक्ष	११	दिश	२९	दृह	२९
दृह	१०	दध	२३	दिह	२०	दृह	३५
दृह	१०	दण्ड	४१	दीक्ष	११	दृह	१७
दृह	१०	दद	१	दीङ्	२६	दृह	१०
दृह	१०	दध	१	दीधीङ्	२३	दृह	१७
दृह	१०	दग्धु	२३	दीपि	२६	दृह	२६
दृह	१०	दमु	२७	दु	१७	दृह	२१
दृह	१०	दय	१०	दु	२८	दृह	१३
दृह	१०	दरिद्रा	२३	दुःख	४१	दृह	१६
दृह	१०	दल	३३	दुःख	४२	दृह	१०
दृह	१०	दल	११	द्वो	११	दृह	२२
दृह	१०	दलिः	१४	दुल	३७	दृह	१२
दृह	१०	दंश	१८	दवस्	४२	दृह	५

धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०
द्राष्टृ	५	धूप	३९	धमा	१७	पक्ष	१२
द्राष्टृ	५	धूरी	२६	ध्राक्षि	१२	पक्ष	३६
द्राष्टृ	७	धूस	३८	ध्राष्टृ	५	पच	१८
द्राष्टृ	१२	धूप	३८	ध्राष्टृ	७	पचि	६
द्रिप	२०	धूश	३८	ध्राष्टृ	५	पचि	३८
द्रु	१७	धृङ्	१७	ध्वाक्षि	१२	पट	७
द्रण	३०	धृङ्	३२	ध्रु	१७	पट	३१
द्रद	२७	धृज	६	ध्रु	३१	पट	४०
द्रज्	३५	धृजि	६	ध्रुव	३१	पठ	८
द्रेक	५	धृज्	१६	ध्रु	१७	पडि	७
द्रै	१७	धृष	४०	ध्रुक	५	पडि	३७
धक	३७	धृपा	२१	ध्र्यै	१७	पण	१
धण	१	धृ	३५	ध्रै	१७	पत	४०
धन	२५	ध्रुक	४१	नक	३७	पतल	१५
धवि	११	धेट्	१६	नट	१४	पथ	३७
धात्र्	२४	धैऋ	११	नट	३१	पथि	१७
धावु	११	धत्र	६	नट	३६	पथे	१५
धि	३१	धजि	६	नदि	५	पद	२७
धिक्ष	११	धण	१	नद्	४	पद	४१
धिवि	११	धूस	३६	नम	१४	पन	१
धिष	२५	धूस	३९	नल	४०	पम्पस्	४२
धीङ्	२६	ध्वज	६	नाथृ	३	पय	१०
धुक्ष	११	ध्वजि	६	नाधृ	३	पयस्	४२
धुर्वा	११	ध्वण	१	निवास	५१	पर्ण	४२
धुज्	२८	ध्वन	१४	निष्क	३८	पद्	४
धू	३१	ध्वन	१५	नुजि	३१	पद्	१
धूज्	२८	ध्वन	४१	नृती	२५	पर्व	१
धूज्	४०	ध्वनिः	१४	नृ	३५	पर्व	११
धूज्	३५	ध्वंसु	१३	नृ	१४	पल	१५
धूप	१	ध्वंसु	१३	नृङ्	२३	पल्ल	४

धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०
पशु	३१	पुटि	३१	पूष	१२	प्रीज्	४०
पव	४०	पुट्ट	३७	पृ	२८	प्री	३५
पसि	३७	पुड	३१	पृङ्	३१	प्रुङ्	१७
पा	१७	पुडि	८	पृच	४०	प्रुड	८
पा	२२	पुण	३८	पृचो	२१	प्रुष	३६
पार	४१	पुण	३०	पृची	३३	प्रुषु	११
पाल	३७	पुथ	२५	पृजि	२१	प्रुङ्	१७
पि	३१	पुथ	३१	पृड	३०	प्लुष	३६
पिच्छ	३७	पुथि	४	पृग	३०	प्लुष	२८
पिज	३७	पुर	३०	पृथ	३७	प्लुष	२५
पिजि	२१	पुर्व	११	पृषु	१३	प्लुषु	१३
पिजि	३७	पुल	१५	पृ	३६	प्रैपृ	१२
पिजि	११	पुल	३७	पृ	२४	प्रैङ्	१७
पिट	७	पुल	३८	पृ	३५	प्रोथृ	१५
पिठ	८	पुष	११	पेवृ	१०	फक	५
पिडि	७	पुष	२७	पेल	११	फण	१४
पिडि	३८	पुष	३६	पेषृ	१२	फल	११
पिवि	११	पुष	११	पेसृ	१३	फला	१०
पिश	१२	पुषप	२६	पै	१७	फुहि	३६
पिषल्ल	३३	पुंस	२८	पैणृ	१	फुल	३१
पिस	३७	पुस्त	३७	प्रच्छ	१२	फुल्ल	११
पिसि	३१	पृङ्	१७	प्रथ	१४	फेल	११
पिसृ	१३	पूज	३८	प्रथ	३७	वण	१
पीङ्	२६	पूज्	३५	प्रस	१४	वद	४
पीड	३६	पूयो	१०	प्यायी	१०	वध	३६
पीव	११	पूरो	२६	प्रा	२२	वध	१८
पील	१०	पूरो	४०	प्सा	२२	वन्ध	३६
पुट	३०	पूर्ण	३८	प्लिह	१२	वन्ध	३७
पुट	३१	पूर्ण	२७	प्रीङ्	२६	वर्ब	१
पुट	४१	पूल	११	प्री	३४	वर्ह	१२

धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०
बल	१५	भज	११	भुजः	३९	भ्रेजृ	६
बल	३०	भजि	११	भू	१	भ्रेपृ	१६
बलभ	८	भजो	३१	भू	४०	भ्रेपृ	१६
बल्ल	१२	भट	१३	भूप	१२	मकि	५
बहि	१२	भडि	७	भूप	११	मकि	५
बाडू	७	भडि	३०	भृजी	६	मख	५
बाधृ	३	भण	१	भृज्	१६	मलि	५
बाहु	१२	भदि	३	भृज्	२४	मगध	४२
बिट	७	भर्त्स	१८	भृट	७	मगि	५
बिदि	५	भर्ष	११	भृड	३१	मघि	५
बिल	३०	भल	१०	भृशु	२८	मघि	५
बिल	३०	भल	३८	भृति	३१	मघि	५
बुक	५	भल्ल	१०	भृ	३५	मच	६
बुक	११	भष	१२	भेषू	१६	मचि	६
बुध	१५	भस	२५	भ्यल	१२	भड	८
बुध	२७	भा	२२	भ्रण	१	भडि	७
बुधिर्	१६	भाज	४१	भ्रसु	१५	भडि	७
बुन्दिर्	१६	भािम	१	भ्रसु	१७	भडि	८
बुल	२८	भाम	४०	भ्रंशु	१३	भडि	३७
बृह	१३	भाष	११	भ्रंशु	२८	भण	१
बृहि	१३	भाष्ट	१२	भ्रंलु	११	भत्रि	३८
बृहि	१३	भिक्ष	११	भ्रज	२१	भयि	४
बृहि	३१	भिवि	५	भ्रक्ष	१६	भये	१५
बृहिर्	१३	भिविर्	३२	भ्रक्ष	१६	भद	३१
बृह्	३०	भिवज्	४२	भ्राजु	६	भदि	३
ब्रलो	३५	भिवज्	४२	भ्राजु	१४	भदी	१४
ब्रज्	२१	भो	२४	भ्राशु	१४	भदी	२७
भक्ष	३०	भुज	३३	भ्राशु	१४	भन	२७
भक्ष	१६	भुजो	३२	भ्री	१५	भनु	३४
भज	१८	भुरण	४२	भ्रूण	३८	भन्तु	४२

धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०
मन्थ	४	माह	१६	मुट	३१	मृड	३५
मन्थ	३५	मिछ	३०	मुट	३७	मृधु	१६
मव्य	१०	मिजि	३९	मुठि	७	मृश	३२
मभ्र	११	मिम्	२८	मुड	८	मृप	२७
मय	१०	मिपू	१५	मुडि	७	मृप	४०
मवर्च	३८	मिदा	१३	मुडि	८	मृपु	१३
मब	१	मिदा	२८	मुण	३०	मृपु	१३
मध	११	मिदि	३६	मुव	३	मृ	३५
मल	१०	मिह	१५	मुव	३१	मेळ	१७
मल्ल	१०	मिधु	१६	मुव	३०	मेधु	१५
मव	११	मिदि	११	मुवा	६	मेह	१५
मश	१३	मिल	३०	मुवा	११	मेधा	४२
मप	१२	मिल	३२	मुप	३६	मेधु	१६
मसो	२८	मिश	१३	मुप	२८	मेधु	१६
मरक	५	मिश्र	४१	मुस्त	२७	मेपु	८
मरुजो	३२	मिप	३०	मुह	२७	मेव	१०
मह	१३	मिपु	१३	मूळ	१७	मश	१२
मह	४०	मिह	१८	मूज	४१	मक्ष	३८
महि	१२	मो	४०	मूल	११	मद	१३
महि	४०	मोळ	२६	मूल	३७	मना	१७
महीळ	४२	मोम	३४	मूप	१२	मनु	६
मा	२२	मोमृ	१०	मुक्ष	१२	मनुचु	६
माक्षि	१२	मोमृ	१०	मुग	४१	मनुचु	७
माळ	२४	मोल	१०	मुड	३१	मनुचु	६
माळ	२६	मोव	११	मुजू	४०	मनुचु	६
मान	१८	मुच	३१	मुजू	२२	मलेच्छ	६
मान	३१	मुचि	६	मुड	३०	मलेच्छ	३८
मान	४०	मुच्छ	३२	मुड	३०	मलेह	७
मार्ग	४०	मुज	७	मुड	३५	मलेपु	८
मार्ज	३८	मुजि	७	मुव	३५	मलेव	१०

धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०
म्लै	१६	रगे	१४	रह	४०	रट	१३
यक्ष	३८	रघ	३३	रह	३७	रट	३३
यज	१८	रगे	३३	रहि	१३	रटि	८
यत	३१	रघि	३	रहि	४०	रठ	८
यतो	४	रघि	३१	रा	२२	रठि	८
यभ	१८	रज्ञ	४०	राख	५	रठि	८
यम	१८	रच	४०	राघ	५	रठ	३८
यम	१४	रज्ज	२७	राम	१४	रठि	८
यम	३७	रज्जः	१४	राघ	२१	रठिर्	२२
यलु	२७	रंज	१८	राघ	२७	रघ	२७
यत्रि	३६	रठ	८	रास	१२	रठिर्	३२
या	२२	रठ	७	रि	३१	रगु	२८
याच	१५	रठ	८	रि	२१	रग	३२
यु	२१	रण	९	रिख	५	रग	१२
यु	३१	रण	१४	रिगि	५	रघ	१२
युति	५	रणिः	१४	रिच	४०	रघ	२८
युलु	१६	रघ	४	रिखिर्	३३	रघ	३८
युज	४०	रघ	२७	रिफ	३०	रघि	३३
युज	२७	रघ	१	रिवि	११	रह	१५
युजिर्	१३	रफ	१	रिश	३२	रक्ष	४१
युञ्	३४	रफि	१	रिप	१२	रूप	४१
युत	४	रवि	८	रिप	२८	रेक	५
युध	२७	रवि	११	रिह	३०	रेखा	४२
युपु	२८	रम	१८	री	३५	रेट्ट	१५
यूप	१२	रमि	८	रोड	२६	रेपु	८
योट्ट	७	रमु	१५	र	२१	रेभु	८
रक्ष	१२	रय	१०	रड	१७	रेव	१०
रख	५	रस	१३	रच	१३	रेव	१२
रखि	५	रस	४१	रज	४०	रे	१०
रुगि	५	रह	१३	रजो	३२	रोड	८

धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०
रौडू	८	लवि	८	लुट	१३	लोट	४२
लक्ष	३८	लभप्	१८	लुट	३१	लोडू	८
लक्ष	३१	लर्व	१	लुट	३१	लोष्ट	
लख	५	लल	१८	लुटि	८	वक्ष	१२
लखि	५	लप	१६	लुठ	८	वकि	५
लगि	५	लप	१३	लुठ	१३	वकि	५
लगो	१४	लस	३१	लुठ	२८	वख	५
लघि	५	लस्जी	३०	लुठि	८	वखि	५
लघि	५	लाघ	५	लुठि	८	वगि	५
लघि	५	ला	२२	लुठि	८	वधि	५
लघि	३१	लाखू	५	लुड	७	वच	२२
लघि	३१	लाछि	६	लुंठ	३७	वव	४०
लछ	१	लाज	७	लुडि	८	वज	७
लज	७	लाजि	७	लुधि	४	वमचु	६
लज	४१	लाट	४२	लुपु	२८	वचु	३१
लज	३६	लाभ	४१	लुप्ल	३२	वट	७
लजि	७	लिख	३०	लुवि	९	वट	४१
लजि	३७	लिगि	५	लुवि	३८	वट	१४
लजि	११	लिगि	३१	लुम	२८	वट	४०
लजो	१०	लिट	४२	लुम	१०	वटि	३७
लजि	४१	लिप	३२	लूम्	३५	वट	८
लट	७	लिश	२७	लूप	१२	वटि	४१
लड	८	लिश	३२	लूप	३७	वठि	७
लड	१६	लिह	२०	लेट	४२	वडि	३७
लडि:	१४	ली	१५	लेपु	८	वडि	७
लडि	३६	ली	४०	लेला	४२	वण	१
लडु	३६	लीडू	२६	लोक	५	वद	१९
लडि	४०	लुजि	३७	लोक	३१	वद	४०
लप	९	लुञ्च	६	लोचू	६	वदि	३
लवि	८	लुट	७	लोचू	३१	वत	१

धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०
घन	१	घस	११	विल	३०	वृज्	३५
घनु	१४	घस	२०	विल	३०	वेज्	११
घनु	१४	घस	३१	विश	३२	वेणु	१६
घयु	३४	घप	१२	विष	३६	वेथु	४
घप	१८	घरक	५	विषु	१३	वेद	४२
घभ्र	११	घस्त	३८	विष्णु	२५	वेगु	१६
घम	१४	घतु	२८	विष्क	३८	वेपु	८
घम्	१५	घह	१८	वो	२२	वेल	४१
घय	१०	वा	२२	वीर	४१	वेह	११
घर	४०	वाक्षि	१२	वुगो	५	वेला	५२
घर्च	६	वाडि	६	वुज	२८	वेलु	११
घर्ण	३०	वात	४१	वस्त	३७	वेवीह	२३
घर्ण	३७	वाधुतु	२६	वृक	५	वेष्ट	७
घर्ण	४१	वाष्ट	२६	वृक्ष	११	वेहु	१२
घरण	४२	वास	४१	वृह	३५	वै	१७
घर्ह	३८	विच्छ	३१	वृजि	३१	व्यज	३०
घर्ष	१२	विच्छ	३१	वृजो	३३	व्यथ	१४
घर्ह	१२	विचिर्	३१	वृजो	४०	व्यथ	२०
घर्ह	३८	विजिर्	२५	वृज्	२८	व्यय	१६
घर्ह	३९	विजो	३०	वृज्	४०	व्यय	४१
घरक	३७	विजो	३३	वृण	१०	व्रज	७
घल	१०	विट	७	वृणु	१३	व्रज	३०
घलिः	१४	विधु	४	वृणु	३१	व्रण	५१
घलग	५	विद्	२२	वृधु	१२	व्रण	१
घलगु	४२	विद्	३७	वृधु	३१	व्रधु	३०
घल	१०	विद्	३३	वृथ	२८	व्री	३५
घहल	१२	विद्	३३	वृप	३३	व्रीड	२६
घहल	३३	विहल	३२	वृप	१३	व्रीह	२६
घश	२३	विष	३०	वृह	३०	व्युप	२५
घस्क	४१	विल	३०	वृ	३५	व्युप	२८

धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०
व्युस्	२८	शव	१३	शुठ	८	शो	२६
वुड	३१	शश	११	शुठ	३८	शोणू	१
वूस	३८	शष	१२	शुठि	८	शौटू	७
व्येञ्	१९	शसि	१२	शुठि	८	श्रकि	५
शक	२७	शसु	१३	शुठि	३८	श्रगि	५
शकि	५	शंसु	१३	शुञ	२७	श्रण	१४
शकू	२९	शाखृ	५	शुन्ध	५	श्रण	३७
शच	६	शाडू	७	शुन्ध	४०	श्रथ	३६
शट	७	शान	१८	शुन	३०	श्रथ	१४
शठ	८	शासु	२०	शुभ	११	श्रथ	४०
शठ	३७	शासु	२३	शुभ	१	श्रथि	४
शठ	३८	शिक्ष	११	शुभ	३०	श्रन्ध	३५
शठ	४०	शिक्षि	५	शुम्भ	१	श्रन्ध	३५
शठि	५	शिक्षि	५	शुम्भ	३०	श्रन्ध	४०
शण	१४	शिञ	२८	शुत्क	३७	श्रमु	२७
शण	१४	शिट	७	शुत्त	३७	श्रमु	८
शङ्क	१५	शिल	१०	शुप	२७	श्रुकि	५
शङ्क	३२	शिप	१२	शूर	४१	श्रुगि	५
शप	१८	शिप	४०	शूरी	२६	श्रुथ	१४
शप	२७	शिपलू	३३	शूर्प	३७	श्रुकि	५
शम्भ	३७	शीक	१९	शूल	१०	श्रुच	६
शम	३८	शोक	४०	शूप	१२	श्रुचि	६
शमः	१४	शीठ	५	शुधु	१३	श्रुठ	३७
शम्	१३	शीडू	२०	शुधु	१६	श्रुठ	४०
शमु	२७	शीभू	८	शुधु	३३	श्रुठि	३७
शर्ब	१	शील	१०	शु	१५	श्रुभ	१७
शर्ब	११	शील	४१	शेला	४२	श्रुत	३७
शल	१०	शुच	६	शेलू	११	श्रुल	११
शल	१५	शुचिर्	२७	शेवू	१०	श्रुलक	१७
शलम्	८	शुच्य	१०	शे	१७	श्रुल्ल	११

धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०
अस	२३	पट	७	सिजि	२१	छल्ल	१८
आ	१४	पट्ट	३८	पिञ्	२८	पृष्ठ	१
आ	२२	पणु	३३	पिम्	३४	पृम्भु	१
आख	५	सत्र	४१	पिट	७	सेक	५
आघ	५	पद	४०	पिध	४	पेल्ल	११
अिञ्	१६	पदल्ल	१५	पिधु	२७	पेव	१०
अिपु	१३	पदल्ल	३२	पिधू	४	पे	१७
अिप	२७	पण	१	पिधु	१	पो	२६
अिप	३७	पप	९	पिम्भु	९	स्कन्दिर्	१८
अिपु	१३	सपर	४२	पिल	३०	स्कमि	८
अि	१९	सभाज	४१	पिधु	२५	स्वद	१४
अिवता	१३	पम	१५	पु	१७	स्वदिर्	१४
अिवदि	३	समी	२८	पु	२१	स्खल	११
शमोल	१०	पम्व	३७	पुञ्	२८	स्खलिः	१४
ओञ्	३५	सम्भूयस	४२	सुख	४१	एक	१४
रूपुतिर्	४	पज	६	सुख	४२	एगे	१४
शु	१०	पर्व	१	पुट्ट	३७	एन	१
इवेड	१७	पर्व	११	पुर्	३०	एभि	८
अ	१७	सवर	४२	पुह	२६	एम	१५
शोक	५	पल	११	पू	३१	स्थल	१५
शोण	१	पस्ज	६	पूङ्	२१	स्तन	४०
शोण	१	पस	२३	पूङ्	२६	स्तसु	२५
पस्क	५	सस्ति	२३	सूच	४०	स्पर्ज	३
प्रिधु	११	पह	१५	सूत्र	४१	स्पदि	३
प्रिधु	२५	पह	२६	पूद	५	रपश	१६
पगे	१४	पह	४०	पूद	३१	रपश	३८
पघ	२१	साध	२१	सूक्ष्	१२	स्वन्	१३
सङ्केत	४१	पाग्व	३०	सूक्ष्	१०	स्पम	३८
सङ्काम	४१	साम	४१	सु	१७	स्वमु	१५
पत्त	६	साय	३७	सु	२५	सकि	५
पत्त	१८	सार	४०	सुज	२७	सम्भु	८
पल्ल	१८	पिच	३२	सुज	३२	सम्भु	१३

(१८)

धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०	धा०	पृ०
खंखु	१३	खुखि	३	खुखु	१७	खुखु	८
खंख	१८	खुख	६	खुखु	३५	खुखु	२३
खंख	३	खुखु	२१	खुखु	८	खुखु	६
खंख	४०	खुख	३८	खुख	४१	खुख	१५
खंख	४०	खुखु	८	खुख	५	खुख	८
खंख	१४	खुख	२१	खुख	१७	खुख	७
खंख	१५	खुख	३१	खुख	१७	खुख	८
खंख	२३	खुखु	२५	खुख	१७	खुख	१७
खंख	४०	खुख	२७	खुख	१७	खुख	२५
खंख	३	खुखु	७	खुख	४१	खुख	१६
खंख	४	खुखु	३१	खुख	७	खुख	४२
खंख	१७	खुखु	३१	खुख	८	खुख	२८
खंख	२२	खुखु	८	खुख	१८	खुख	१३
खंख	१४	खुखु	८	खुख	२०	खुख	३६
खंख	१०	खुखु	३१	खुख	१०	खुख	७
खंख	२१	खुखु	३६	खुख	१०	खुख	१४
खंख	८	खुख	३१	खुख	१०	खुख	७
खंख	२६	खुख	३१	खुख	१५	खुख	१२
खंख	३८	खुख	६	खुख	१३	खुख	८
खंख	२७	खुख	३१	खुख	२४	खुख	१४
खंख	३७	खुख	१७	खुख	२४	खुख	१४
खंख	१८	खुख	४१	खुख	२८	खुख	३८
खंख	१७	खुख	६	खुख	१५	खुख	१४
खंख	१७	खुख	२८	खुख	७	खुख	१३
खंख	३७	खुख	१२	खुख	७	खुख	१४
खंख	२५	खुख	३०	खुख	३०	खुख	१३
खंख	१३	खुख	२८	खुख	११	खुख	१४
खंख	१८	खुख	३२	खुख	३८	खुख	१४
खंख	२७	खुख	४०	खुख	३३	खुख	४
खंख	२६	खुख	१४	खुख	२४	खुख	४
खंख	१०	खुख	१७	खुख	७	खुख	२४
खंख	३४	खुख	२३	खुख	७	खुख	६
						खुख	१७
						खुख	१३

ॐ इति ॐ

सूचना ।

विदित हो कि हमारे यहाँ संस्कृत, अंग्रेजी और हिन्दी की छपाई का काम अति शुद्धतापूर्वक होता है । इस के अतिरिक्त बेल, बूँटे, स्टीरियो, ब्लाक आदि अनेक प्रकार के सुन्दर सामान, बम्बई, और कलकत्ते से मँगाये गये हैं । जाब, टेबिल और फेन्सी का काम बहुत अच्छा होता है । और अन्य प्रेसों की अपेक्षा छपाई भी कम लीजाती है । कृपया एक बार परीक्षा कर देखिये ।

❖ प्राप्तव्य-संस्कृतपुस्तक ❖

अष्टाध्यायाः पूर्वाह्नम् (सवृत्तिकम्)	मू० २)
योगदर्शनम् (आर्यभाषासहित भोजवृत्तियुतम्)	" १॥)
काव्यलतिका	" ॥)
आर्यसूक्तिसुधा	" १)
अष्टाध्यायी (मूलम्)	" १)
नामिकः	" =॥
सन्धिविषयः	" =)
संस्कृताङ्कुरः	" =)
प्रथमपुस्तकम्	" -)

 पता:—

प्रबन्धकर्त्ता,

सद्धर्म-प्रचारक यन्त्रालय—

जालन्धर शहर ।

अथवा-गुरुकुल हरद्वार, मुख्याधिष्ठाता ।

RA440,DHA-D

34664

